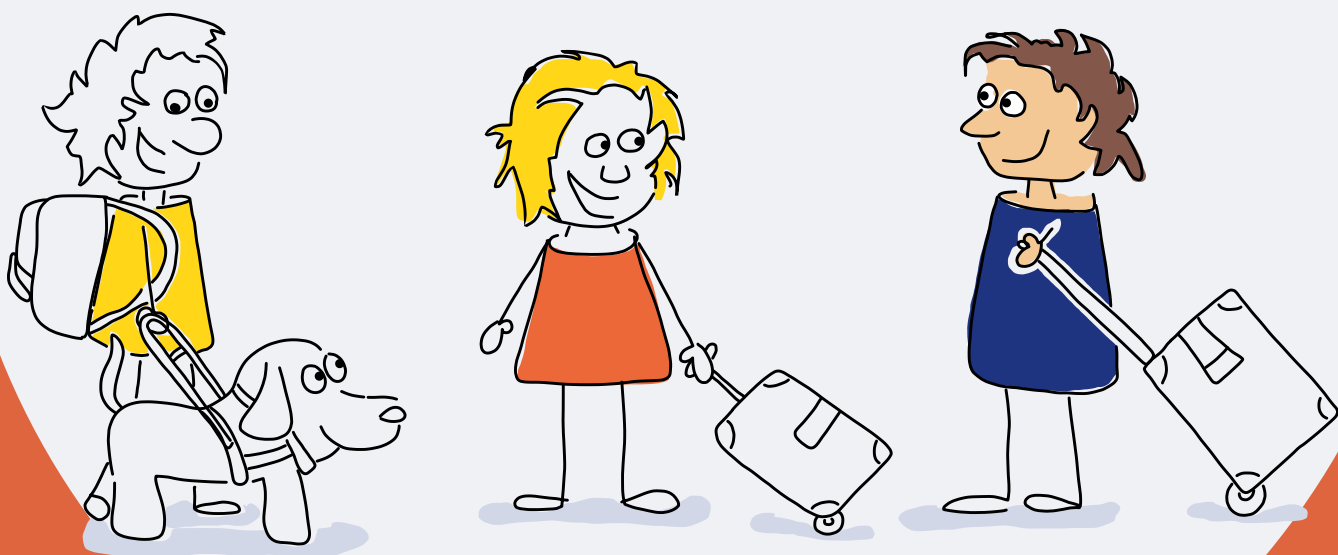

ZAPOJ SA DO INKLÚZIE!

Príručka o európskych projektoch zameraných na
inklúziu mládeže so zdravotným znevýhodnením

Strategic
Partnership
for Inclusion

Erasmus+

EUROPEAN
SOLIDARITY
CORPS

Slovenský inštitút mládeže
IUVENTA

Vydavateľ prekladu do slovenského jazyka:

IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže
Karloveská 64, 842 58 Bratislava
iuventa@iuventa.sk
www.iuventa.sk

Preklad: Vladimíra Mondočková Matejová

Pôvodnú publikáciu v anglickom jazyku vydalo v novembri 2021

Strategické partnerstvo pre inklúziu

www.salto-youth.net/spinclusion/

Autorka: Elžbieta Kosek

Do publikácie prispeli:

Güler Koca, expert na inklúziu a menšinové práva
Karina Chupina, školiteľka a expertka na témy Zdravotné znevýhodnenie a mládež,
Diverzita a inklúzia
Lauri Heikkinen, absolvent Európskej dobrovoľníckej služby
a členovia odboru „Health & Diverse abilities“ Strategického partnerstva pre inklúziu

Koordinátori:

Hanna Schüßler (JUGEND für Europa) a Tony Geudens (SALTO Inclusion & Diversity)

Layout: Adrienne Rusch | dieprojektoren.de

Ilustrácie: Claudia Esser | manufactur.de

Tento dokument sa nemusí bezpodmienečne zhodovať s oficiálnym stanoviskom Európskej komisie alebo organizácií, ktoré do publikácie prispeli.

Financované zo zdrojov:

Strategické partnerstvo pre inklúziu (SPI)

Príručka o európskych projektoch zameraných na inklúziu mládeže so zdravotným znevýhodnením bola vytvorená v mene odboru Zdravie a rozmanitosť v rámci **Strategického partnerstva pre inklúziu** (Health and Diverse abilities strand of the Strategic Partnership for Inclusion), čo je viacročná strategická spolupráca medzi 17 národnými agentúrami (NA) pre Európske programy Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity, ktorú koordinuje **Podporné centrum SALTO pre inklúziu a rozmanitosť** (SALTO Inclusion & Diversity Resource Centre).

Hlavným cieľom Strategického partnerstva pre inklúziu (SPI) je podporiť účasť mladých ľudí s nedostatkom príležitostí v programoch Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity.

Pre dosiahnutie stanoveného cieľa SPI:

- oslovuje organizácie aktívne v relevantnej oblasti, aby podnietilo a podporilo zapojenie väčšieho množstva medzinárodných organizácií do projektov;
- pripravuje a ponúka školenia a možnosti sieťovania pre relevantné organizácie, podporuje budovanie nadnárodných partnerstiev;
- facilituje proces delenia sa o vedomosti a overené postupy, čím zvyšuje kvalitu inkluzívnych mládežníckych projektov v rámci programov Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity;
- zvyšuje povedomie o potrebách a potenciáli cieľových skupín
- propaguje programy Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity ako nástroje inklúzie a budovania kapacít.

OBSAH

ÚVOD	6
Inklúzia a rozmanitosť v rámci programov Erasmus+ a Európsky zbor solidarity	6
Čo zaujímavé tu môžete nájsť?	6
<hr/>	
Pochopenie konceptu inklúzie	8
Sociálna inklúzia	8
Inklúzia zdravotne znevýhodnených	8
Zdravotné znevýhodnenie	9
Inklúzia – ľudské právo	10
Cieľové skupiny inkluzívnych mládežníckych projektov	10
<hr/>	
Na čo pri inklúzii nezabudnúť	12
<hr/>	
Plánovanie a príprava inkluzívnych projektov	15
Kto je tam vonku? Identifikujte potenciálnych účastníkov	15
Prekážky v účasti	16
Zapojte mladých	17
Kto sú vaši partneri?	18
A čo váš tím?	19
Pripravte svoj projekt	21
<hr/>	
Oslovenie mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom	22
Upravte svoj komunikačný materiál	23
Naplánujte transparentný proces podávania žiadostí a náborový proces	23
<hr/>	
Pripravte mladých ľudí a zhodnoťte ich potreby	25
Urobte z prípravy zábavu	25
Čo by ste mali vedieť o posudzovaní potrieb	27
<hr/>	
Čo zväžiť pri plánovaní logistiky	28
Plánovanie cesty	28
Prístupné priestory	29
Priestor pre dobrovoľníkov	31
Prístupné seminárne miestnosti a voľnočasové zóny	31
Občerstvenie	33
To nie je všetko...	33

Vytvorenie inkluzívneho prostredia pri vzdelávaní 35

Začnite tímom	35
Vytvorte srdečné fyzické prostredie	36
Venujte pozornosť psychologickému prostrediu	36
Zaveďte podporné systémy	37
Skupinová dynamika	38
Interakcia s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom	39

Jazyk a komunikácia v inkluzívnych projektoch..... 40

Inkluzívny návrh vzdelávacieho procesu..... 43

Program inkluzívneho mládežníckeho projektu	43
Metódy v inkluzívnom mládežníckom projekte	46
Záverečná fáza inkluzívneho projektu	47

Manažment rizík 49

Vytvorte si plán zhodnotenia rizík	49
Zhodnotenie rizík – mladí ľudia	49
Zhodnotenie rizík – tím	51

Následné aktivity 52

Rozchýrte to!	53
Návrat domov	54

Podpora inklúzie v programoch Erasmus+ a Európsky zbor solidarity 55

Finančná podpora inklúzie	55
Špecifické možnosti pre implementáciu: rozmanité formáty pre rozmanité projekty	57

Referencie 59

Doplňujúce čítanie	61
--------------------------	----

Autorka..... 62

Úvod

Inklúzia a rozmanitosť v rámci programov Erasmus+ a Európsky zbor solidarity

Inklúzia bola jednou z priorít už v predchádzajúcej generácii európskych mládežníckych programov. Ale nové programy Erasmus+ a Európsky zbor solidarity pre obdobie 2021–2027 sú ešte inkluzívnejšie. Finančná podpora vyhradená na inklúziu, nové formáty, zjednodušené procesy podávania žiadostí, či školenia a možnosti sieťovania pre organizácie a pracovníkov s mládežou zvyšujú prístupnosť programov pre lokálne organizácie, aj pre významné množstvo mladých ľudí, ktorí v porovnaní s rovesníkmi čelia väčšiemu množstvu prekážok, ak sa chcú zapojiť do medzinárodného projektu.

➤ **Stratégia inklúzie a rozmanitosti v programoch Erasmus+ a Európsky zbor solidarity** (v SALTO-YOUTH, 2021) podporuje a posilňuje oblasť inklúzie a rozmanitosti v novej generácii programov pre obdobie 2021–2027. Zdôrazňuje, že európska práca s mládežou by mala propagovať rozmanitosť a umožniť za rovnakých podmienok prístup každému prostredníctvom odstraňovania bariér a prekážok, ktoré mnohým mladým ľuďom bránia zapojiť sa do medzinárodného projektu. Pri správnom pochopení programu by inkluzívne aktivity mali byť cieľené na všetkých mladých ľuďoch, pričom na dosiahnutie tohto cieľa by sa mal klásť osobitný dôraz na zapojenie mladých ľudí s nedostatkom príležitostí.

Čo zaujímavé tu môžete nájsť?

Príručka je nástroj pre organizácie a pracovníkov s mládežou, čo implementujú európske projekty a majú len málo alebo žiadne skúsenosti s plánovaním inkluzívnych projektov pre mládež so zdravotným znevýhodnením. Dotýka sa kľúčových aspektov inkluzívnych mládežníckych projektov, a namiesto poukazovania na problémy rovno ponúka riešenia. Cieľom je podporiť pracovníkov s mládežou, rozvíjať a upevňovať ich zručnosti v oblasti inkluzívnej práce s mládežou, ktorá by mala brať ohľad na rozmanitosť, a poskytnúť im znalosti potrebné pri práci s mladými ľuďmi so zdravotným znevýhodnením alebo zhoršeným zdravotným stavom.

V príručke nájdete stručný prehľad praktických rád na prípravu, implementáciu a následné kroky pri krátkodobých inkluzívnych aktivitách v programoch Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity. Zameriava sa hlavne na mládežnícke výmeny a aktivity participácie mládeže v rámci programu Erasmus+ a **na dobrovoľnícke tímy v rámci programu Európsky zbor solidarity**. Napriek tomu sa, samozrejme, všetky tieto rady môžu v prispôsobenej podobe využiť aj pri krátkodobých, či dokonca dlhodobých dobrovoľníckych projektoch a iných inkluzívnych mládežníckych aktivitách.

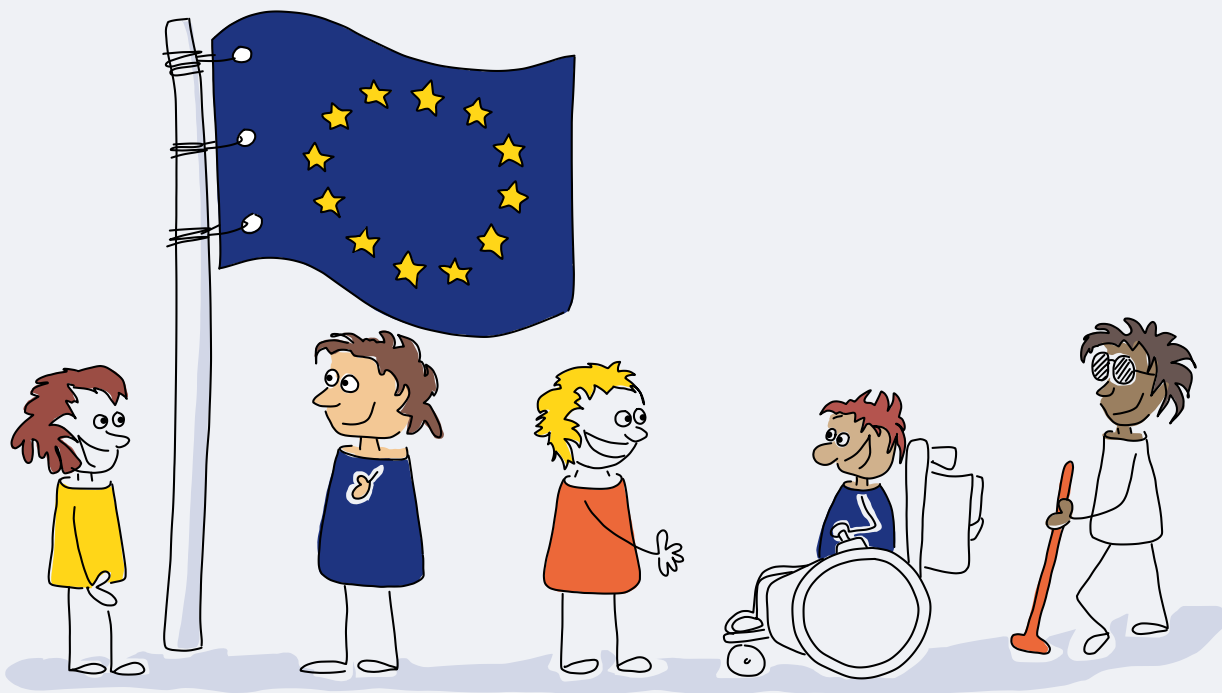
Práca s mládežou, či už na regionálnej, národnej alebo medzinárodnej úrovni, by nepochybne mala byť prístupná pre všetkých a nemala by nikoho vylučovať. **Pre-sadzovať inklúziu ako samozrejmy aspekt v práci s mládežou na Európskej úrovni je zásadné pre nás všetkých a je silným argumentom pre angažovanie sa.**

Implementácia inkluzívnych aktivít sa pochopiteľne zo začiatku môže javiť ako veľká výzva, no podobné aktivity sú veľkým prínosom nielen pre mladých ľudí, ale aj pre pracovníkov s mládežou a organizácie. Ak sa do úvahy vezme viacero pohľadov širšej škály ľudí, výsledkom bude hlbšie a rozsiahlejšie pochopenie potrieb a záujmov mladých ľudí. Svoje aktivity si môžete ušit' na mieru, čím zvýšite kvalitu svojich mládežníckych projektov, ich prístupnosť a rozmanitosť. Vaše projekty preto budú mať ešte významnejší vplyv na európsku spoločnosť.

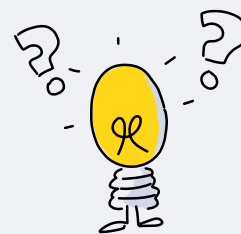
Radi by sme vás vyzvali, aby ste sa pri čítaní tejto príručky zamysleli nad inklúziou vo svojich mládežníckych projektoch. Chceme tiež vo vás prebudiť dostatočnú odvahu dať inkluzívnosti zdravotného znevýhodnenia šancu.

Aj malé premyslené zmeny v postoji a konaní môžu umožniť prístup k vašim aktivitám pre nové cieľové skupiny. Príručka popisuje mnohé situácie, procesy a pohľady relevantné pre inkluzívnu medzinárodnú prácu s mládežou s cieľom ukázať celkový obraz. Nie všetko teda bude relevantné pre váš konkrétny projekt.

Dúfame, že táto príručka o európskych projektoch zameraných na inklúziu mládeže so zdravotným znevýhodnením vás bude inšpirovať a motivovať, aby ste vykročili smerom k inkluzívnym mládežníckym projektom berúc ohľad na rozmanitosť, pretože takáto skúsenosť je pre všetkých obohacujúca!

Pochopenie konceptu inklúzie

Jedno je isté: inklúzia ovplyvňuje každého z nás osobne, lebo máme spoločnú zodpovednosť vytvoriť rozmanitejší, inkluzívnejší a spravodlivejší svet, kde nikto nebude vylúčený. Ak sa naplnia ľudské potreby, prinesie to veľký osov nám všetkým. Napríklad zavedenie používania jednoduchého a ľahko čitateľného jazyka umožňuje sprístupnenie informácií väčšiemu počtu ľudí. Ochota spoločnosti zmeniť sa a spoločne dosiahnuť zmenu paradigmy je pre myšlienku inklúzie zásadná. Avšak implementácia inklúzie si vyžaduje všeobecné pochopenie tohto termínu a s ním spojenej filozofie.

Sociálna inklúzia

Sociálna inklúzia znamená **zlepšenie participácie pre všetkých** v spoločnosti tým, že pre každého človeka zabezpečíme príležitosti, rovnaký prístup k zdrojom, možnosť vyjadriť sa, a budeme rešpektovať jeho práva. Vyžaduje si to rozdelenie príležitostí a zdrojov spôsobom, ktorý minimalizuje znevýhodňovanie a marginalizáciu. To naznačuje, že inštitúcie, štruktúry a prostriedky, ako napríklad príležitosť vzdelávať sa, by mali byť navrhnuté tak, aby dokázali prijať rozmanitosť identity a životných situácií.

V inkluzívnom prostredí už viac nie sú štruktúry, ktoré by sa považovali za „normálne“, a nikto sa nemusí meniť, aby „zapadol“. Namiesto toho sú štruktúry a rámcové podmienky **neustále a proaktívne prispôsobované** (všetkými zúčastnenými!) potrebám a **požiadavkám každej osoby**, aby všetci mohli prispieť svojimi individuálnymi kvalitami. Sociálna inklúzia znamená **zmenu v postoji**, dopracovanie sa do

stavu, kde sa **rozmanitosť** začne **pokladať za „normu“** a existujúce rozdiely, nech už predstavujú akokoľvek náročnú výzvu, sa považujú za obohatenie, zdroj príležitostí a možnosť učiť sa vo všetkých oblastiach spoločenského života.

Pri práci s európskou mládežou a pri neformálnom vzdelávaní sa inklúzia považuje za bežnú prax, čo má zabezpečiť rovnaký prístup do ponúkaných štruktúr a programov pre ľudí s menším množstvom príležitostí než majú ich rovesníci. Preto by európske projekty zamerané na mládež mali byť navrhnuté s použitím inkluzívneho prístupu a s ohľadom na rozmanitosť.

Inklúzia zdravotne znevýhodnených

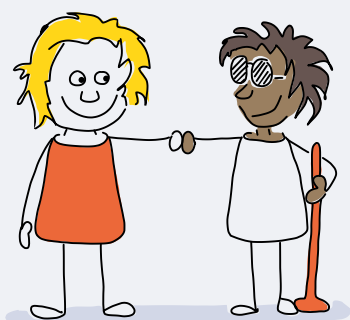
Aj keď v niektorých krajinách sa inklúzia často spája s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením, myšlienka sociálnej inklúzie sa netýka len ich. Inklúzia zdravotne znevýhodnených sa, ako významná súčasť sociálnej inklúzie, zameriava na **zabezpečenie práv a účasti ľudí so zdravotným znevýhodnením**. V tomto kontexte by sme nemali zabúdať, že ľudia so zdravotným znevýhodnením nie sú homogénna skupina, ale majú rôznu identitu, pokiaľ ide o ich rod, spoločenský pôvod, etnicitu atď. Navyše sú medzi nimi nedostatočne zastúpené skupiny, napríklad ľudia s mentálnym a psychosociálnym postihnutím, ľudia s kombinovaným postihnutím zraku a sluchu, či s inými kombinovanými postihnutiami.

Inklúzia zdravotne znevýhodnených je o vytváraní rovnakých príležitostí na účasť pre všetkých rovesníkov, bez ohľadu na ich zdravotné znevýhodnenie. Znamená to aj

zabezpečiť, aby platili vhodné postupy a politika, ktorá by ich podporila.

Kľúčom k väčšej inklúzii vo vašich projektoch je **zmena v postoji a konaní**. Okrem toho **treba identifikovať a** špecifickými prostriedkami, vybavením a službami **eliminovať prístupové bariéry**.

Vo všetkých oblastiach by sme sa mali snažiť prispôbiť rozličným potrebám a zázemiu jednotlivých osôb namiesto očakávania, že sa jednotlivci prispôbia existujúcim štruktúram. Týka sa to aj práce s mládežou a projektových štruktúr. Preto, aktívne zapojenie, výmena rôznych pohľadov na vec a komunikácia s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a ich zastupujúcimi organizáciami, sú zásadne dôležité pri všetkom, čo robíme.

Je dôležité si zapamätať, že **inklúzia má byť obojsmerná**. Zatiaľ čo väčšina spoločností sa ešte musí veľa učiť ako byť inkluzívnejší, nedostatočne reprezentované skupiny sa musia proaktívne zapájať do dialógu, ak chcú byť vypočuté a zúčastniť sa. Spoločné vzdelávanie sa a zážitky tak môžu zmeniť pohľad a podnietiť významnú zmenu aj záväzok k inklúzii.

Zdravotné znevýhodnenie

Hoci môžeme mať tendenciu rozmýšľať o ľuďoch so zdravotným znevýhodnením ako o oddelenej skupine so „špeciálnymi potre-

bami“, zdravotné znevýhodnenie je súčasťou ľudskej rozmanitosti, je rovnako bežné ako iné aspekty identity a všetky sa spájajú s individuálnymi potrebami a vlastnosťami.

„Výraz „špeciálne potreby“ by sa mal vo vzťahu k zdravotnému znevýhodneniu prestať používať. V Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím nie je žiadna zmienka o „špeciálnych potrebách“. Výraz „Špeciálne potreby“ zdôrazňuje diskrimináciu (konk. ableizmus), segregáciu a hierarchizáciu. V inkluzívnom prostredí by sa potreby ľudí so zdravotným znevýhodnením nemali pokladať za „špeciálne“. Je vhodnejšie hovoriť o „potrebách prístupnosti.“

Katrina Chupina, školiteľka a konzultantka, expertka na témy Zdravotné znevýhodnenie a mládež, Rozmanitosť a inklúzia.

Aby sme pochopili zdravotné znevýhodnenie z pohľadu ľudských práv, je dôležité rozlišovať medzi funkčnou poruchou a zdravotným znevýhodnením. Funkčná porucha je permanentná alebo dlhodobá fyzická, duševná, mentálna alebo senzorická dysfunkcia. Zdravotné znevýhodnenie je „(...) **výsledkom vzájomného pôsobenia medzi osobami so zhoršeným zdravím a medzi bariérami v postojoch a v prostredí**, ktoré im bránia plne a účinne sa zúčastňovať na živote spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.“ (Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, Preambula, písm. e, 2010)

Inak povedané: ľudia s funkčnou poruchou sú znevýhodnení prekážkami, na ktoré narážajú, a prostredie, čo vytvárame, dokáže ovplyvňovať úroveň ich znevýhodnenia. Môžeme urobiť pokrok odstránením prekážok, propagovaním pozitívneho prístupu, podporou plnej účasti a nediskriminácie (Chupina, K., 2012, Council of Europe: Disability and Disablism).

Inklúzia – ľudské právo

Inklúzia je ľudské právo. Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím uznáva ľuďom so zdravotným znevýhodnením právo na rovnosť vo vzdelaní a v účasti. Znamená to, že mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením majú právo zúčastňovať sa na medzinárodných projektoch pre mládež.

Ľudia so zdravotným znevýhodnením sa považujú za najviac zastúpenú menšinu na svete. Podľa hnutia **#WeThe15** žije na svete 1,2 miliardy ľudí so zdravotným znevýhodnením, čo predstavuje 15% svetovej populácie (Medzinárodný paralympijský výbor). Medzi nimi žije približne 200 miliónov mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením (Chupina, K., 2012, Council of the Europe: Youth and disabilities). Pri týchto číslach je opodstatnené položiť si otázku, **koľko mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením sa zúčastňuje na vašom projekte.**

Cielové skupiny inkluzívnych mládežníckych projektov

Inkluzívne projekty v rámci projektov Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity majú širokú škálu formátov a môžu zahŕňať rozličné cieľové skupiny. Ponúkajú mladým príležitosť zažiť niečo iné,

stretnúť rovesníkov z iných krajín a nadobudnúť nové sociálne a interkulturálne kompetencie. Navyše ponúkajú nový uhol pohľadu, inšpiráciu a motiváciu stať sa v živote aktívnejším.

V príručke o európskych projektoch zameraných na inklúziu mládeže so zdravotným znevýhodnením sa zameriavame hlavne na zapojenie **mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením a chronickými zdravotnými problémami**, ale podporujeme **projekty pre zmiešané skupiny (t. j. s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením aj bez neho), pretože to sú skutočne inkluzívne aktivity.** Zmiešané projekty sú aktivity cieleňé na mladých ľudí s rozličným zázemím, schopnosťami a zdravotným znevýhodnením. Pri inkluzívnom „zmiešanom“ prístupe berieme na vedomie, že všetci mladí ľudia majú rozdielne potreby a že v niektorom bode môžu na svoju plnú účasť potrebovať individuálnu podporu.

Zmiešané mládežnícke projekty majú pre účastníkov mnoho výhod:

- poskytujú pozitívne zážitky z práce, hry alebo jednoducho spoločne stráveného času;
- podporujú búranie bariér a prijímanie výziev;
- ponúkajú mladým, či už so zdravotným znevýhodnením alebo bez neho, príležitosť navzájom spolupracovať v bezpečnom prostredí a budovať si pozitívne vzťahy založené na vzájomnom rešpekte;
- pestujú pocit spolupatričnosti v širšej komunite a rozvíjajú pocit občianstva;

- umožňujú mladým ľuďom aktívne sa zapojiť do všetkých aktivít v programe, nadobudnúť dôveru vo vlastné zručnosti a naučiť sa, že na ich názore záleží;
- otvárajú pre mladých príležitosti diskutovať a nazerať na pre nich dôležité témy z pohľadu toho druhého;
- zlepšujú dôležité zručnosti a kompetencie (komunikáciu, prácu v tíme, kreativitu atď.);
- poskytujú mladým ľuďom bez zdravotného znevýhodnenia príležitosť dostať sa do kontaktu s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a vytvoriť si k nim pozitívny, úctivý vzťah;
- poskytujú všetkým zúčastneným príležitosť získať nový pohľad na vec a lepšie pochopiť rozličné situácie zo skutočného života, čo ich môže následne motivovať k advokačnej činnosti.

(porov. SALTO-YOUTH; 2006, s. 29)

CHCEŠ VEDIET VIAC?

Preskúmaj tému prínosov a prekážok pre mladých ľudí, partnerské organizácie a komunity v informačnej brožúre ➤ **Benefits and obstacles to inclusive projects** (SALTO-YOUTH, 2014, s. 47) alebo ➤ **Why should a young person volunteer?** (SALTO-YOUTH, 2020, s.16).

Na čo pri inklúzii nezabudnúť

Nasledujúci zoznam je prehľad rôznych tém v príručke. Jednotlivé body sú zoradené tak, ako po sebe v príručke nasledujú. Pri plánovaní svojho inkluzívneho mládež-

nickeho projektu môžete použiť tento zoznam, aby ste sa uistili, že ste zvažili všetky dôležité aspekty, hoci nie všetky body budú relevantné pre váš konkrétny projekt.

Pochopenie konceptu inklúzie	Áno	Nie	Strana
Chápem koncept a výhody európskych mládežníckych programov, ktoré sú inkluzívne vo vzťahu k (zdravotne znevýhodneným) mladým ľuďom a berú ohľad na rozmanitosť.			s.8
Plánovanie a príprava inkluzívnych projektov	Áno	Nie	Strana
Zamyslel/a som sa, kto v mojom projekte chýba, a identifikoval/a som potenciálnych účastníkov.			s. 15
Identifikoval/a som prekážky v účasti na mojich projektoch.			s. 16
Mám nápady, ako tieto prekážky v účasti odstrániť.			s. 17
Zapojil/a som do prípravy a návrhu projektu mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením, aby zastupovali sami seba, a mohli tak rozvíjať svoju schopnosť prevziať zodpovednosť a ujať sa svojich povinností.			s. 17
Rozumiem potenciálnym potrebám a očakávaniam mladých ľudí vo vzťahu k mojim projektom			s. 27
Do projektu som zapojil/a aj okolie mladých ľudí (rodinu, komunitu), rovnako aj organizácie, ktoré sú tvorené mladými ľuďmi so zdravotným znevýhodnením alebo s nimi pracujú (samostatne vystupujúce organizácie a pod.), aby som tak identifikoval/a potreby zdravotne znevýhodnených mladých ľudí a povzbudil/a ich k účasti.(Odporúčanie)			s. 22
Nadviazal/a som medzinárodné medzisektorové partnerstvá, ktoré majú prístup k rôznym cieľovým skupinám vo svojej krajine.			s. 18
Dotknutí partneri odsúhlasili základ spolupráce v našom inkluzívnom projekte.			s. 18
Požiadal/a som (resp. požiadali sme) o dotáciu vyčlenenú na inklúziu v programe Erasmus+ pre oblasť mládeže/Európsky zbor solidarity, aby sa pokryli potreby mladých ľudí (jednorazová finančná podpora inklúzie a reálne náklady na financovanie, prípravná návšteva).			s. 55
Zorganizoval/a som (resp. zorganizovali sme) prípravné stretnutie s partnermi a mladými ľuďmi so zdravotným znevýhodnením. (Odporúčanie)			s. 21
Tím je pripravený na výzvu implementovať inkluzívne projekty a ja/my ponúkam(e) vedenie a príležitosť na dodatočné školenia pre členov tímu a všetkých dotknutých ľudí.			s. 19

Oslovenie mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením alebo zhoršeným zdravotným stavom	Áno	Nie	Strana
Naše komunikačné materiály sú prístupné a vzbudzujú záujem mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením.			s. 23
Proces podávania žiadostí je navrhnutý tak, aby bol prístupný.			s. 23
Proces podávania žiadostí podporuje zhodnotenie potrieb mladých ľudí v inkluzívnom projekte.			s. 23
Náborový proces je zorganizovaný transparentne a flexibilne.			s. 23
Príprava mladých ľudí a zhodnotenie ich potrieb	Áno	Nie	Strana
Pripravil/a som a implementoval/a (resp. pripravili sme a implementovali) prípravné aktivity pre mladých ľudí podľa ich potrieb.			s. 25
Čo zvážiť pri plánovaní logistiky	Áno	Nie	Strana
Zvážil/a som (resp. zvážili sme) rôzne možnosti cestovania a pre dotýčnú osobu/skupinu účastníkov boli vybrané tie najlepšie možnosti .			s. 28
Miesto konania spĺňa podmienku prístupnosti pre účastníkov.			s. 29
Skontroloval/a a pripravil/a som (resp. skontrolovali a pripravili sme) vybavenie (vrátane možností voľnočasových aktivít) z hľadiska prístupnosti a vykonali sa potrebné úpravy.			s. 32
Uistil/a som sa (resp. uistili sme sa), že sú dostupné rôzne stravovacie potreby a preferencie.			s. 33
Ubytovanie a hygienické zariadenia spĺňajú potrebu prístupnosti pre mladých ľudí			s. 31
Medzi miestom projektu a ubytovaním je v prípade potreby pre všetkých k dispozícii prístupná doprava a na cestovanie je vyhradený dostatočný čas.			s. 31
Prístupné praktické informácie, ktoré mladí ľudia musia zvážiť pri cestovaní a pri práci na projekte, sú k dispozícii.			s. 33
Vytvorenie inkluzívneho prostredia na vzdelávanie	Áno	Nie	Strana
Pripravil/a som (resp. pripravili sme) fyzické prostredie na základe potrieb mladých ľudí tak, aby sa všetci cítili vítaní a podporovaní vo svojej účasti.			s. 36
Zvážil/a som (resp. zvážili sme) všetky dôležité aspekty a prvky pri vytáraní bezpečného, prívetivého a vďačného psychologického prostredia.			s. 36
Zvážil/a som (resp. zvážili sme) potreby mladých ľudí, ich očakávania a prekážky, ktorým čelia, a podľa toho sme zriadili prostredie.			s. 37
Preskúmal/a som (resp. preskúmali sme) inkluzívne prístupy a typy správania vo vzťahu k ľuďom so zdravotným znevýhodnením aj spôsob, ako predchádzať diskriminácii a vylučujúcemu správaniu.			s. 39

Jazyk a komunikácia v inkluzívnych mládežníckych projektoch	Áno	Nie	Strana
Využívam/e podporné systémy (napríklad tlmočníkov) rešpektujúc potreby mladých ľudí.			s. 40
Naplánoval/a som (resp. naplánovali sme) aktivity na posilnenie a povzbudenie inkluzívnej komunikácie medzi účastníkmi.			s. 41
Sú pripravené prístupné pracovné materiály a písomné informácie.			s. 40
Inkluzívny návrh vzdelávacieho procesu	Áno	Nie	Strana
Program a všetky aktivity sú starostlivo naplánované po zvážení potrieb a očakávaní cieľovej skupiny (napr. pomalšie tempo, viac prestávok atď.).			s. 43
Všetky aktivity sú naplánované v súlade s princípmi neformálneho a inkluzívneho vzdelávania.			s. 43
Metódy, prístupy a aktivity sú prispôsobené a navrhnuté tak, aby boli prístupné pre všetkých mladých ľudí.			s. 46
Zhodnotenie rizík	Áno	Nie	Strana
Plán zhodnotenia rizík bol vytvorený v spolupráci s partnermi, tímom a mladými ľuďmi a všetky relevantné osoby sú oboznámené s úlohami a bezpečnostnými pokynmi.			s. 49
Poznám/e bezpečnostné postupy a opatrenia v mieste konania.			s. 51
Zoznam núdzových kontaktov je pripravený, prístupný a majú ho k dispozícii relevantní ľudia.			s. 51
Mladí ľudia vedia, koho kontaktovať v prípade núdze alebo krízy.			s. 49
Na identifikáciu problematických situácií a prediskutovanie riešení mám/e naplánované pravidelné hodnotiace stretnutia so svojim tímom.			s. 51
Následné aktivity	Áno	Nie	Strana
Naplánoval/a som (resp. naplánovali sme) všeobecný hodnotiaci proces so všetkými relevantnými zainteresovanými osobami, aby sa zdokumentovali zážitky pri vzdelávaní a postrehy z projektu s cieľom dlhodobo rozvíjať kvalitu a budovať kapacitu.			s. 52
Vytvorila sa diseminačná stratégia, aby bolo možné podeliť sa o výsledky a presadzovať inklúziu a rozmanitosť ako bežný jav. (Odporúčanie)			s. 53
Zavedli sa štruktúry na podporu a vedenie mladých ľudí po skončení projektu.			s. 54
Všetci partneri sa uistili, že mladí ľudia vedia, koho kontaktovať, ak budú po skončení projektu potrebovať podporu alebo vedenie pri spracovaní zážitkov.			s. 54

Plánovanie a príprava inkluzívnych projektov

Skôr než začneme: Je dôležité myslieť na to, že **inklúzia je proces**, nie nemenný stav. Či ide o mládežnícku výmenu alebo dobrovoľnícku aktivitu, **inklúzia je rozhodnutie, ktoré vo svojom projekte robíte na každom kroku** (Chupina, K. 2020, IJAB (ed.) s.15) Chce to hlavne trochu dobrej vôle, flexibility, neustáleho uvažovania a úprav rámca aj obsahu programu. A netreba všetko robiť naraz. Aj malé zmeny v návrhu projektu, napríklad viac prestávok alebo vizualizácia písaného obsahu, môžu mať veľký dopad na prístupnosť a inkluzívnosť vo vašom projekte.

Kto je tam vonku? Identifikujte potenciálnych účastníkov

Navrhnuť skutočne inkluzívny projekt s ohľadom na rozmanitosť si vyžaduje starostlivé plánovanie a prípravu. Medzi prvé dôležité kroky patrí identifikácia nových cieľových skupín a ich oslovenie. V inkluzívnej práci s mládežou, pri ktorej sa berie ohľad na rozmanitosť, je to **neustály proces**. Ide o to, uvedomiť si a pochopiť, kto chýba, alebo na koho sme nemysleli a prečo. V tomto kontexte je dobré vedieť, že asi **70% všetkých zdravotných znevýhodnení je neviditeľných** (Invisible Disabilities® association), od bipolárnej poruchy cez chronickú bolesť, od duševnej choroby až po cukrovku, a preto ich ľahšie prehládame.

REFLEXIA

Pozrite sa zblízka na komunity a organizácie okolo seba. Hovorte s ľuďmi aktívnymi v oblasti inklúzie alebo ľuďmi, čo pracujú so zdravotne znevýhodnenými. Položte si otázku: **„Kto v mojich projektoch chýba?“** Podarilo sa vám identifikovať (skupiny) mladých ľudí, na ktorých ste nemysleli ako na možných účastníkov vo svojich mládežníckych projektoch? Prečo vo vašich projektoch chýbajú? Čo im bráni zúčastniť sa?

Inclusive youth projects offer a variety of Inkluzívne mládežnícke projekty ponúkajú mladým ľuďom so zdravotným znevýhodnením množstvo prínosov a dôležitých vzdelávacích príležitostí (Salto-Mládež, 2014, s. 47). Nemalo by to povzbudiť mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením, aby sa domáhali svojho práva zúčastniť sa? A nemali by im ho mládežnícke organizácie priznať a prirodzene začleniť mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením do svojich aktivít?

Bohužiaľ sa to nedeje. Mnohé mládežnícke organizácie z rôznych dôvodov nevnímajú mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením ako potenciálnu cieľovú skupinu. Môže to byť nedostatočným povedomím, domnienkami, že niektoré skupiny nie sú schopné zúčastniť sa, obavami z dodatočných nákladov alebo pracovnej záťaže a pod. Výsledkom je slabá komunikácia o príležitosti zúčastniť sa, čo vedie k tomu, že mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením o svojich možnostiach ani nevedia.

Ponúkame vám skvelý východiskový bod na ceste k väčšej inklúzii a k osloveniu nových účastníkov. Využite túto príručku a zistíte, aké malé úpravy môžete vo svojom projekte urobiť, aby bol prístupnejší a inkluzívnejší. Komunikujte svoje zámery na správnych miestach a k vašim projektom si nájdete cestu aj noví, pôvodne neoslovení ľudia.

Pre viac informácií pozrite kapitolu
➤ **Oslovenie mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom** (s. 22).

Prekážky v účasti

Ak chcete projekt sprístupniť novým cieľovým skupinám, v prvom rade musíte skúmať dôvody, prečo tieto skupiny v projekte chýbajú. Všetci v živote občas čelíme prekážkam. Ale ľudia so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom sa s nimi stretávajú častejšie a prekážky **im môžu brániť zúčastňovať sa** v každej oblasti života.

Prekážky môžu byť nasledovné:

- na strane mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením – nedostatok vedomostí o možnostiach projektov, nízke sebavedomie alebo sebaúcta, skúsenosť s vylúčením a diskrimináciou, rôzne stupne viditeľnosti zdravotných znevýhodnení, neistota, obmedzený prístup k vzdelaniu, nedostatok zručností, skutočnosť, že týchto ľudí nie je dostatočne vidieť alebo počuť;
- na strane mládežníckych organizácií – nedostatok zariadení, nedostatok vedomostí alebo zručností, mylné domnienky o schopnostiach a zruč-

nostiach mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením, prekážky v postoji (aj ako výsledok stigmatizácie a diskriminácie), obavy z dodatočných nákladov a námahy.

(cp. Chupina, K., 2020, in IJAB (ed.), p. 25)

Aby ste sa dostali k novým cieľovým skupinám a zapojili ich, je dôležité tieto **prekážky identifikovať**. Ak rozpoznáte potenciálne prekážky a vedome sa nimi zaoberáte, môžete mnohé z nich odstrániť, čím umožníte aktívnu účasť mladým ľuďom so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom za rovnakých východiskových podmienok, ako majú ich rovesníci. V tomto kontexte je dôležité pochopiť **intersekcionalitu**. Zdôrazňuje, že identita a skúsenosť rôznych ľudí majú multidimenzionálne markery a neobmedzujú sa len na jeden. Konkrétne charakteristiky pri farbe pleti, rode, zdravotnom znevýhodnení, veku, sexualite atď. sa navzájom prekrývajú a vytvárajú tak viac úrovní spoločenskej nespravodlivosti a diskriminácie. Nemôžeme sa nimi zaoberať izolovane. Napríklad, žena so zdravotným znevýhodnením, LGBTQI+, utečenka alebo žena s čiernou pleťou môže zažívať diskrimináciu kvalitatívne odlišným spôsobom ako jej mužský, biely náprotivok bez zdravotného znevýhodnenia. (Chupina, K., (2020), IJAB (ed.), s 12). Ak chceme byť úplne inkluzívni pri práci s mládežou, musíme zobrať do úvahy tieto prekrývajúce sa identity a rozličné skúsenosti, aby sme pochopili komplexnosť prekážok, ktorým môžu mladí ľudia čeliť.

Pozrite si TED talk (2016) ➤ **The urgency of intersectionality** od Kimberlé Crenshaw, ktorá ako prvá použila termín „intersekcionalita“.

Niektoré prekážky sú, samozrejme, hlboko zakorenené, pretrvávajúce a štruktúralne. Mládežnícke projekty nemôžu samy o sebe odstrániť problémy ako chudoba, xenofóbia a sociálne vylúčenie. Ale môžu dať tú moc mladým ľuďom, rozšíriť im možnosti, ponúknuť im nové zážitky a výzvy, vďaka ktorým nadobudnú sebadôveru. Pre mladých ľudí, čo každodenne čelia diskriminácii a vylúčeniu, môže byť citlivá a inkluzívna práca s mládežou založená na rešpekte a dôstojnosti zdrojom nesmiernej sily a osobnej vzpruhy (Călăfăteanu, A. M., García Lopez, M.A., 2017, in Council of Europe: T-Kit 8, s. 20).

Čo sa dá urobiť na zníženie množstva prekážok vo vašom projekte?

Niektoré riešenia sa implementujú ľahšie, lebo si vyžadujú len prispôsobenie metód (↘ s. 46) alebo starostlivejší výber priestorov (↘ s. 29). Iné riešenia, ako je eliminácia stigmatizácie a prekážok v postoji, sú pre vás a vaše tímy **dlhodobým procesom** alebo si **vyžadujú dodatočné ľudské a finančné zdroje**, čo je nutné zvážiť pri písaní projektovej žiadosti.

Ale prvý krok je jednoduchý: **zapojte mladých ľudí** už na začiatku. Starostlivo im načúvajte, aby ste pochopili, čo chcú povedať. V takejto oceňujúcej atmosfére sa vynoria kreatívne riešenia, často nie veľmi náročné na implementáciu.

Potrebuje inšpiráciu? Nápady na zníženie množstva prekážok v účasti nájdete tu: ↘ **Factsheet #4: Barriers to Participation** (National Children's Bureau, 2017).

Informácie o programe Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity ponúkajú finančnú podporu na odstraňovanie prekážok v mládežníckych projektoch. Viac v kapitole Podpora inklúzie v programoch Erasmus+ a Európsky zbor solidarity, ↘ s. 55.

Zapojte mladých

Mladí ľudia zastupujú svoje vlastné záujmy a mali by sme sa k nim správať ako k rovnocenným partnerom. V tejto úlohe môžu využiť svoj pohľad, aby pomohli definovať relevantné ciele a nájsť riešenia vyhovujúce ich potrebám, napríklad obsah workshopov a bežné aktivity. Investujte čas a hovorte s mladými ľuďmi o ich potrebách, očakávaniach a obavách; o tom, čo je dôležité, aby si z projektu odniesli, a ako sa pri projekte a vďaka nemu niečo naučia. Bude to obohacujúci zdroj pre vaše aktivity.

Pracujte s mladými ľuďmi na návrhu inkluzívneho projektu a **ukážte im, ako ich nápady pozitívne ovplyvnia projekt. Bud'te transparentný/á v otázke, čo je možné a čo nie.** Ak mladí ľudia investujú do procesu

čas a ich nápady sú nakoniec odignorované, môže to viesť k frustrácii, strate záujmu a nedôvere. A to nechceme.

Možno si hovoríte: „Fíha... to je veľa práce!“ Ale nebojte sa. Nie ste v tom sám/a. Nech je projekt spoločným úsilím vašich medzinárodných partnerov a vašich tímov. Možno by ste mohli vybudovať partnerstvá s relevantnými miestnymi organizáciami, ktoré by vás tiež podporili.

“V mysli mi vírili obavy, že nezapadnem alebo že moje problémy budú až príliš veľké. Nakoniec sa ukázalo, že sme všetci zapadli a dokonca sa mi naskytla príležitosť pomôcť ostatným, keď to potrebovali. Projekt značne prekonal moje očakávania. Nikdy by mi nenapadlo, že sa toho toľko naučím o sebe aj o ostatných.”

Z vyjadrení účastníkov Medzinárodného inkluzívneho tanečného festivalu v obci Krzyżowa/Poľsko

Kto sú vaši partneri?

Na zrealizovanie medzinárodného projektu potrebujete **partnerov v iných krajinách**. Aby bol váš projekt inkluzívny, je výhodné hľadať partnerov s rovnakým záujmom. Dobré partnerstvo stojí **na pevnom základe spoločných cieľov, hodnôt a dôvery**. Skôr než sa rozhodnete pre partnerstvo, spoznajte potenciálnych partnerov (napr. vďaka online marketingu). Ujasnite si, či sa zhodujete na tom, čo chcete dosiahnuť vašim inkluzívnym projektom. Hovorte o potrebách a očakávaníach. Koncept a pracovný prístup k inklúzii sa môžu v rôznych krajinách a kultúrach líšiť,

takže je pri spolupráci kľúčové skúmať rôzne perspektívy a nájsť spoločné chápanie inklúzie, aby ste sa vyhli nedorozumeniam a konfliktom v neskoršej fáze projektu. Odporúča sa spísať partnerskú dohodu.

Užitočné odporúčanie pri plánovaní a implementácii zmiešaných aktivít je vstúpiť **do medzisektorového partnerstva** s rozličnými partnerskými organizáciami v širokej škále profesií, práce s mládežou, komunitných organizácií a organizácií zameraných na zdravotné znevýhodnenie z každej krajiny. Tieto môžu prirodzene **osloviť a zapojiť rôznorodé cieľové skupiny**, čo umožňuje jednoduchšie vytvorenie zmiešanej skupiny. Prinášajú tiež do partnerstva **špecifické „know-how“**, ktoré obohatí váš projekt.

Partnerov môžete stretnúť viacerými spôsobmi. Môžete využiť webstránky na vyhľadávanie partnerov alebo skupiny na platformách sociálnych médií. Taktiež môžete stretnúť partnerov na školeniach a sieťovacích udalostiach organizovaných v rámci programu Erasmus+ a Európskeho zboru solidarity, alebo sa môžete zúčastniť školení o inklúzii a rozmanitosti pre pracovníkov s mládežou, kde sa zúčastňujú zástupcovia z ostatných európskych organizácií.

HĽADÁTE PARTNEROV?

Použite ➤ **Otlas The Partner-Finding Tool** (SALTO-YOUTH), pozrite aj na ➤ **European Youth Portal** alebo do publikácie ➤ **Use your hands to move ahead 2.0**. (SALTO-YOUTH, 2020, s. 70). Rôzne sieťovacie a školiace aktivity, ako aj projekty pre prácu s mládežou, môžete nájsť tu: ➤ **The European Training Calendar** (SALTO-YOUTH).

REFLEXIA

Ako vám to zatiaľ ide?
Už sa tu objavili nejaké myšlienky, ktoré ovplyvnili váš prístup k inklúzii a rozmanitosti v mládežníckych projektoch. Aké by mali byť vaše ďalšie kroky?

A čo váš tím?

Facilitátori, školitelia, vedúci workshopov, vedúci skupín, jazykovi mediátori alebo tlmočníci do posunkového jazyka, dobrovoľníci, zástupcovia partnerských organizácií, supervízori, kouči, mentori atď. – v závislosti od projektu – môžu byť súčasťou vášho tímu a pracovať spolu na dosiahnutí spoločného cieľa, úspešne implementovať inkluzívny mládežnícky projekt.

Inklúzia je vzdelávací proces pre všetkých členov tímu zapojených do projektu. Niektorí už možno majú skúsenosti, iní možno len začínajú svoju cestu v inkluzívnej práci s mládežou. Je ale dôležité **pripraviť svoj tím** na výzvy a dôležité aspekty medzinárodných inkluzívnych mládežníckych projektov: tím musí pochopiť, že **inklúzia nie je len doplnok** a zodpovednosť jedného či dvoch osôb počas implementácie projektu. Všetci by mali byť zapojení do celého procesu, čo im dá veľa príležitostí vzdelávať sa a rozvíjať.

Pri príprave tímu by ste mohli zvážiť niekoľko vecí:

- Hovorte so všetkými členmi tímu o ich mentálnom nastavení, základných hodnotách a princípoch etickej práce s mládežou, o miere ich zodpovednosti, zverených úlohách v ich špecifickej role a celkovo o procese.

Môže byť tiež užitočné spísať **dohodu s členmi tímu**, kde sa zvýraznia kľúčové hodnoty, etické princípy, postoje, úlohy a kto za čo zodpovedá.

Kapitola ➤ **Essential skills for youth work practice** (Sapin, K., 2013)

predstavuje spojenie medzi účelom, základnými hodnotami a princípmi pre prax v práci s mládežou na jednej strane a pochopením úloh a zodpovednosti pracovníka s mládežou na druhej strane.

- Implementácia inkluzívnych projektov pre mládež si vyžaduje rozličné **sociálne a metodologické kompetencie**. Urobte si jasnú predstavu, čím by mal váš projektový tím byť, a podporujte členov tímu, aby rozvíjali svoje kompetencie a zručnosti účasťou na školeniach, či získavaním vedomostí o inkluzívnych projektoch berúcich ohľad na rozmanitosť.
- **Prekážky v postoji** môžu byť výsledkom neistoty, nedostatku vedomostí alebo zlého pochopenia zdravotného znevýhodnenia. Môžu obmedzovať potenciál ľudí so zdravotným znevýhodnením stať sa nezávislými jednotlivcami. Uistite sa, že ste sa vo svojom tíme s podobnými postojmi a neistotou vysporiadali. Spoznajte ľudí, ktorých zapájate do projektu. Ponúknite vedenie a konzultácie pri riešení obáv. Jedna z najhorších vecí, čo by sa mohli prihodiť je, že niektorý člen tímu vytvorí v inkluzívnom projekte pre mládež diskriminačné a vylučujúce štruktúry. **Avšak s pozitívnym a oceňujúcim prístupom je možné takmer všetko.**

➔ Tím by mal mať **základnú znalosť rozmanitosti**. Členovia tímu by mali svojim správaním presadzovať zdvo-
rily a oceňujúci prístup bez ohľadu na
účastníkov spoločenský status, rod,
národnosť, náboženstvo, znevýhod-
nenie, sexuálnu orientáciu atď. Musia
byť tiež pripravení počas projektu ak-
tívne bojovať s každým druhom diskri-
minácie (napr. s verbálnym aj fyzickým
násilím).

➔ **Duševné poruchy** sú stále tabu. Pra-
covníci s mládežou by mali pracovať
na rozvoji profesionálnych kapacít, aby
pochopili sociálne a psychologické
charakteristiky mladých ľudí s dušev-
nými poruchami, aby tak mohli vhodne
reagovať na situácie a podporiť ich.

A ešte jedna vec. Mladí ľudia často pova-
žujú členov tímu za svoje vzory a niekoho,
komu môžu dôverovať. Je dôležité robiť
presne to, o čom kážete ostatným. Ide-
álne by členovia tímu **mali reprezentovať
rozmanitosť medzi účastníkmi a v spoloč-
nosti**. Účastníci skôr nadviažu kontakt s
osobou, s ktorou sa identifikujú a o ktorej si
myslia, že dokáže pochopiť ich problémy.

REFLEXIA

Inkluzívne projekty sa zameriavajú na
potreby. Jedným z hlavných cieľov je
potreba mladých ľudí odstraňovať
prekážky v prístupe.

Čo ale potrebujú členovia tímu, aby
sa cítili pohodlne a boli schopní vložiť
do procesu všetku svoju energiu? Čo
viete o potrebách jazykových medi-
átorov, tlmočníkov do posunkového
jazyka, stenografov, zapisovateľov,
mentorov atď.?

Skvelý nástroj, vďaka ktorému
môžu ľudia zapojení do inkluzívnych
projektov pre mládež získať širšie
vedomosti a pripraviť sa na prácu
s inkluzívnymi a rozmanitými skupi-
nami, je The VISION:INCLUSION ➔
**Training modules: How to set up an
inclusive international youth pro-
ject** (Chupina, K., Totter, E., 2020; in
IJAB (ed.).

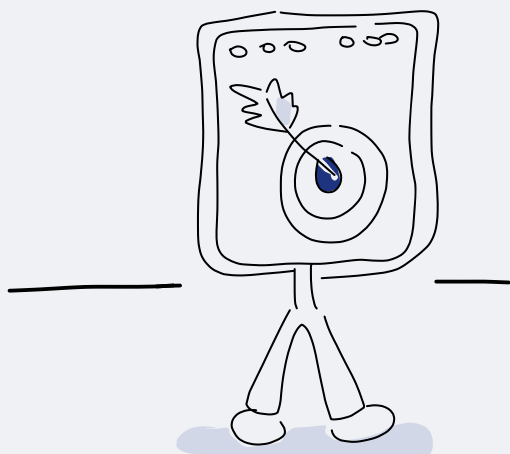

Pripravte svoj projekt

Prípravná návšteva nie je povinná. Ale projekty Erasmus+ pre oblasť mládeže aj Európsky zbor solidarity ponúkajú príležitosti požiadať si o finančnú podporu na takéto návštevy. Je to skvelá príležitosť pre partnerov v projektoch Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity stretnúť sa, posilniť vzťahy a pracovať spolu osobne na **plánovaní a dizajnovaní projektu**.

Dobrá správa je, že **do prípravnej návštevy** je možné **zapojiť aj mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením**. Takto môžu budúci dobrovoľníci a účastníci mládežníckych aktivít prísť spolu a podeliť sa o svoje názory na návrh projektu, miesto konania a ostatné aspekty projektu. Ako zástupcovia účastníkov môžu na seba prevziať zodpovednosť obhajovať mládežnícke aktivity medzi svojimi rovesníkmi, čo môže znížiť obavy a zdráhanie sa.

Je dôležité upraviť program prípravnej návštevy pre rôznych účastníkov. Môže byť výhodné ponúknuť zástupcom partnerských organizácií a mladým ľuďom niekoľko oddelených stretnutí, a v neskoršej fáze procesu ich stanoviská spojiť.

Tu je pár nápadov na prípravné návštevy v kontexte inkluzívnej práce s mládežou:

- spoznajte hostujúcu organizáciu, miesto, pracovné priestory pre dobrovoľníkov alebo projekt (a rozhodnite o úpravách vo vzťahu k potrebám a prístupnosti mladým ľuďom);
- navrhnete aktivitu (program);
- naplánujte cestu (účastníci prípravnej návštevy môžu skúmať detaily počas cesty) a poistenie;
- hovorte o individuálnych potrebách a podporných systémoch (napr. o mentoroch, supervízoroch, komunikačnej podpore, bezpečnosti);
- vytvorte plán zhodnotenia rizík;
- vytvorte inkluzívnu diseminačnú stratégiu.
- Čo sa týka dobrovoľníckych služieb, mali by sa prediskutovať témy ako plán ubytovania, cesta medzi ubytovaním a miestom výkonu dobrovoľníctva, sociálna integrácia a prístupné voľnočasové aktivity.

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Môžete získať finančnú podporu na prípravné návštevy. Pozrite si podrobnosti o prípravných poradách v sprievodcovi programom alebo na ➤ s. 57.

Oslovenie mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom

Poskytli sme vám už veľa rád a nápadov, ktoré by vám mali pomôcť začať plánovať inkluzívnu aktivitu pre mládež. Lenže inkluzívne projekty fungujú, len ak **oslovíte mladých ľudí, ktorých chcete zapojiť**. To je práve tá najťažšia časť. Ale so správnou sieťou partnerov a istým povedomím o svojej komunikačnej stratégii určite uspejete. A čím viac projektov implementujete, tým viac **rovesníckych ambasádorov** vás bude podporovať, aby ste sa dostali k novým ľuďom z rozličných cieľových skupín.

Z mnohých dôvodov sa k niektorým skupinám mladých ľudí dostanete ťažšie než k tým ostatným. **Nedostatok informácií alebo nízka sebaúcta** sú len dva faktory, ktoré môžu vytvárať prekážky odstrašujúce mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením alebo zhoršeným zdravotným stavom už pri zvažovaní účasti v mládežníckom projekte. Mnoho mladých ľudí **nevie, že majú právo a možnosť zúčastniť sa**. Niektorí možno len neveria, že tam vonku sú nejaké možnosti, lebo sa dennodenne stretávajú so štruktúrami, čo ich vylučujú. Iní možno nemajú dostatok dôvery vo vlastné zručnosti a schopnosti, a takéto možnosti ani nezačnú hľadať. Dostať sa k nim znamená používať komunikačné stratégie priamo oslovujúce mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením. Ale nestačí s nimi len nadviazať kontakt; musíte ich zapojiť a aktívne s nimi pracovať.

Ďalšia veľká prekážka môže byť **nedostatočná podpora v rodine a komunite**. Rodičia môžu byť prehnane ochranárski alebo majú malú dôveru v schopnosti svojho dieťaťa so zdravotným znevýhodnením. Komunity nemusia byť zvyknuté rozmýšľať o mladých ľuďoch so zdravotným znevýhodnením ako o aktívnych občanoch, a preto ich nepodporujú alebo ich dokonca odrádzajú. Ak chcete osloviť mládež, zvážte možnosť zapojiť ich rodiny a komunity, vypočujte si ich obavy a ukážte im výhody takýchto projektov. (👉 **pozrite s. 10**). Nemusí to fungovať vždy, ale môže to byť dobrý spôsob, ako sa skontaktovať s potenciálnymi účastníkmi (porov. Chupina, K., 2020, v IJAB (ed.), s. 25).

Pomohlo by zorganizovať **propagačnú udalosť**? Usporiadajte prístupné udalosti pre mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením i bez neho v ich vlastnom prostredí a urobte tak reklamu inkluzívnym mládežníckym projektom. Pozvite bývalých účastníkov s pozitívnymi skúsenosťami z inkluzívnych mládežníckych aktivít a podelte sa o príklad dobrej praxe. Nezapudnite pozvať rodičov mladých ľudí bez zdravotného znevýhodnenia. Aj oni by mohli mať iracionálne obavy z interakcie medzi ich deťmi a zdravotne znevýhodnenými rovesníkmi.

REFLEXIA

Ako propagujete a verejne prezentujete svoj mládežnícky projekt? Vezmite jednu z posledných výziev pre účastníkov, nedávny leták či svoju webovú stránku, a prezrite si ich pozornejšie.

Upravte svoj komunikačný materiál

Váš komunikačný materiál by sa mal prispôbiť všetkým mladým ľuďom, ktorých chcete osloviť. **Jediná veta s otvorenou pozvánkou pre podávanie žiadostí mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením môže spôsobiť obrovský rozdiel, keďže dáva ľuďom najavo, že toto sú možnosti práve pre nich a ich účasť je vítaná.** Použite vyjadrenia ako: „Podávať žiadosti a zúčastniť sa na udalosti môžu osoby s akýmkoľvek zdravotným znevýhodnením/prístupovými potrebami. Organizátori sa zaviazali upraviť program a prostredie tak, aby bolo inkluzívne a prístupné pre všetkých.“ (porov. Chupina, K., 2020, v IJAB (ed.), s. 26).

Pridajte všetky **užitočné informácie** o prístupnosti priestorov, umiestnení dobrovoľníkov, dostupnosti tlmočníkov do posunkového jazyka, všeobecné informácie o podporných systémoch, asistencii, mentoroch, koučoch; projektové detaily (kto, kde, kedy, prečo?) a rovnako aj detaily o procese podávania žiadostí, termínoch atď., takže ľudia so záujmom zúčastniť sa, budú mať predstavu, čo čakať. Pre ešte väčšie zdôraznenie uveďte aj svedectvá bývalých účastníkov. Zvýraznite, čo si mladí ľudia môžu z tejto skúsenosti odniesť pre seba a svoju komunitu.

Obsah je rovnako dôležitý ako forma. Propagujte prístupnosť a rozmanitosť v projekte cez dizajn materiálov (letákov, webových stránok, výziev). Používajte jednoduchý jazyk. Používajte obrázky, kde sú účastníci so zdravotným znevýhodnením súčasťou skupiny. **Ak majú ľudia svoje zastúpenie na obrázkoch, cítia sa oslovení a ochotní pozrieť sa aj zblízka.**

Pozrite si krátke video [▶ Reaching more people through inclusive and accessible communications](#) (EFDS, 2015) a preskúmajte možnosti.

Šírte správu o projekte! Okrem využívania mainstreamových kanálov offline aj online, snažte sa dostať k miestam, kde ľudia so zdravotným znevýhodnením chodia, žijú a pracujú, k ich komunitným organizáciám, k skupinám sebaobhajcov atď. Investujte do budovania dôvery alebo spolupracujte s relevantnými partnermi, ktorí už vzťah k mladým ľuďom vybudovaný majú. **Podporte a povzbudte mladých ľudí, aby sa prihlásili.**

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity : Môžete si požiadať o podporu inklúzie, ktorá vám pomôže pripraviť prístupné propagačné materiály a aktivity cieleňé na účastníkov, ktorí sa ťažšie oslovujú. Viac na [▶ s. 55](#).

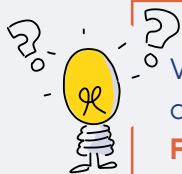

Naplánujte transparentný proces podávania žiadostí a náborový proces

Je dobré si pamätať, že nie každý človek dokáže napísať dlhý životopis alebo vyjadriť svoje potreby jasne. Upravte svoj **proces podávania žiadostí**. Každý z toho bude mať prospech. Použite kontrolný zoznam (checklist), ale nechajte aj priestor pre komentáre. Pozrite sa na všetky kľúčové aspekty potrebné na porozumenie prístupovým požiadavkám.

Keďže niektorí mladí ľudia, napr. používatelia posunkového jazyka alebo ľudia so **zhoršeným zdravotným stavom**, sa nemusia identifikovať ako zdravotne znevýhod-

není, môže byť veľmi náročné o nich získať informácie. Niektoré špecifické otázky v prihlasovacom formulári vám môžu pomôcť získať aspoň orientačnú predstavu.

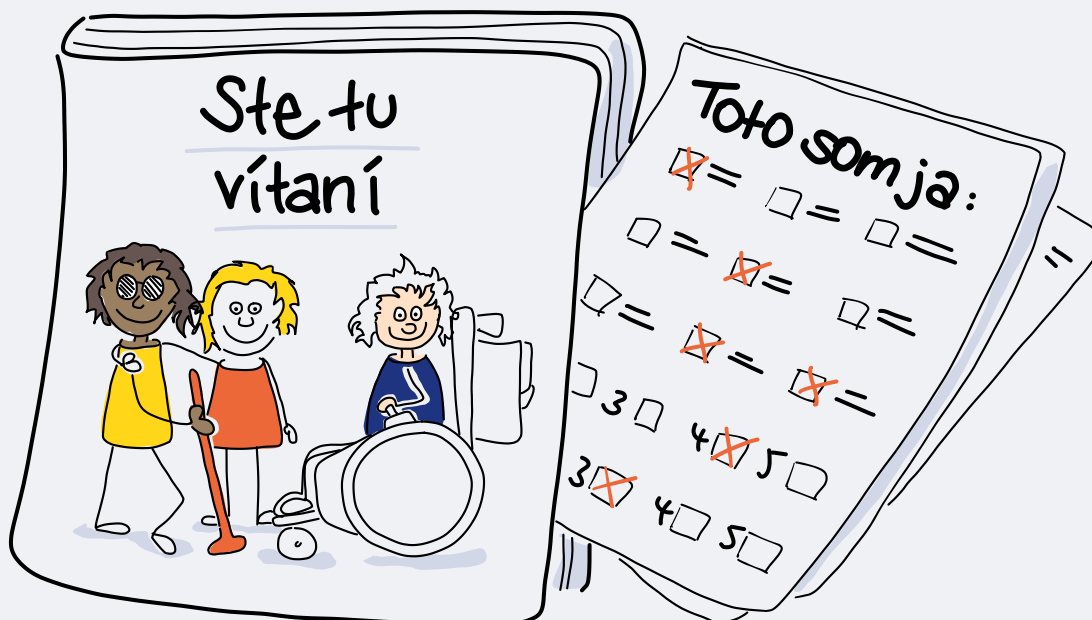

Vzory prihlasovacích formulárov a ďalšie nápady nájdete tu: [3.5. Factsheet: How to prepare more accessible application forms](#) a [3.6 Sample forms for collecting information from participants](#) (Chupina, K., 2020, v IJAB (ed.), s. 27).

Budte **flexibilní vo vzťahu k termínom** a iným aspektom procesu a informujte o tom, aby ste znížili stres. Okrem toho ponúknite **alternatívne možnosti podávania žiadostí**, t. j. poštou, papierovými dokumentmi, telefonicky, osobne.

Je dobré sa dohodnúť s partnermi a mladými ľuďmi, ktorí sa zúčastňujú na príprave, **ako budete vyberať účastníkov** spomedzi žiadateľov. Môžete to urobiť náhodne alebo podľa poradia podávania žiadostí. V inkluzívnych mládežníckych aktivitách by mala byť medzi rozhodujúcimi faktormi rozmanitosť účastníkov. Samozrejme, účasť v mládežníckom projekte by nikdy nemala byť odmenou za dobrý výkon (napr. v škole). To by odporovalo všetkému, čo inkluzívne neformálne vzdelávanie znamená.

Vytvorte pre žiadateľov **transparentný náborový proces**; hovorte otvorene o faktoroch, ktoré môžu ovplyvniť ich žiadosť, aj o spôsobe, akým sa dozvedia o svojej účasti.

Pripravte mladých ľudí a zhodnoťte ich potreby

Je kľúčové **pripraviť** mladých ľudí **na skúsenosť v inkluzívnom projekte**, aby mali dobrú predstavu, čo očakávať. Pre niektorých mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením, ako sú ľudia s úzkostnou poruchou alebo autizmom, môže poskytnutie orientačnej doby a jasnej predstavy, čo sa bude diať, rýchlo znížiť významné prekážky v účasti. Takýto proces poskytuje pomoc, akú niektorí účastníci potrebujú, aby sa cítili sebavedomí a zapojení do diania. Navyše spoločný prípravný proces pomáha **rozvíjať schopnosť prevziať v projekte zodpovednosť a pocítť spolupatričnosť**.

Ale nepreháňajte to s prípravou, pretože okamih, kedy prideme na nové miesto a jednoducho začneme prijímať, čo sa deje, je veľmi hodnotný vzdelávací zážitok.

REFLEXIA

Najprv si spravte zoznam vecí, ktoré by podľa vás mohli byť vo vašom projekte (projektoch) pre mladých ľudí prínosom.

Potom s mladými ľuďmi hovorte o tom, aký prínos by mala ich prípadná účasť vo vašom projekte podľa nich.

Porovnajte to!

Nakoniec možno budete mať úplne iný zoznam, než ste mali na začiatku.

Váš projekt to môže len obohatiť a dosah projektu rozšíriť.

Urobte z prípravy zábavu

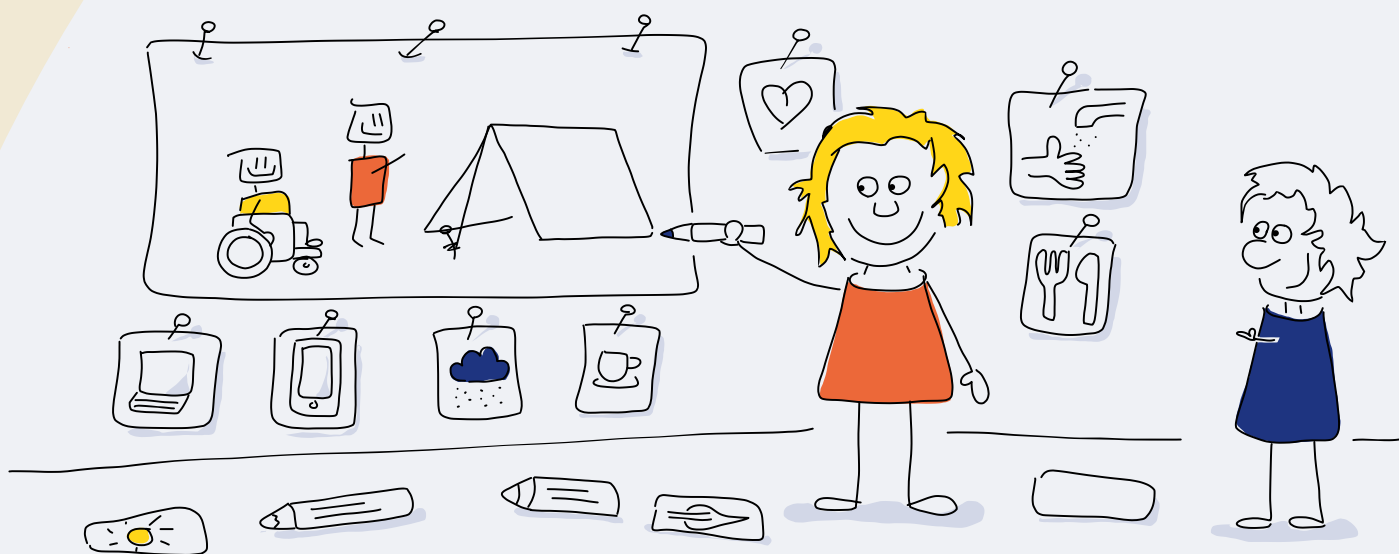
Prvý krok je spolu sa rozhodnúť o prostredí prípravného procesu. Môže to byť buď osobne, tvárou v tvár, alebo na online stretnutí (takto môžete zapojiť aj účastníkov z iných krajín).

Uvedomte si virtuálne prekážky. Pri plánovaní online aktivít sa pozrite na webovú stránku [➤ Hosting accessible online events, meetings and webinars](#) (autistica), aby ste videli, ako sa môžu prekážky odstraňovať.

Urobte z príprav zábavu. Využite jazykové hry, navarte jedlá partnerských krajín alebo použite metódy na zoznamovanie účastníkov s interkultúrnymi aspektmi, komunikáciou a inklúziou. Zorganizujte stretnutie, kde zodpoviete najčastejšie otázky.

Pracujte s mladými ľuďmi na ich **interkultúrnom povedomí**, keďže po prvý raz stretnú ľudí z iných krajín, so zdravotným znevýhodnením aj bez neho, v takom dôvernom prostredí. Rozprávať o iných kultúrach (nielen o národnej kultúre) znamená aj pochopiť vlastnú kultúru, pochopiť, že neexistuje správna a nesprávna kultúra, a konfrontovať sa s predstavami vo svojej mysli (stereotypmi). Je to skvelá cesta uvedomiť si, že ľudia sa líšia mnohými spôsobmi; nielen svojimi rôznymi schopnosťami. Znamená to tiež pochopiť **hodnotu rozmanitosti** všetkých ľudí, pretože sa môžeme niečo naučiť z pohľadu toho druhého.

Mladí ľudia sa vždy veľmi obávajú jazykovej bariéry. Využite **jazykové hry**, (↘ s. 41) a ukážte mladým ľuďom, že to nie je až také náročné, ba dokonca že je **zábava naučiť sa nové slová v inom jazyku**.

Vyskúšajte **neverbálne komunikačné stratégie**, aby ste mladým ľuďom ukázali, že komunikácia nemusí byť vždy verbálna, a že si môžu nájsť svoje vlastné komunikačné stratégie. Pripraví ich to aj na skutočnosť, že v inkluzívnych projektoch môžu niektorí mladí ľudia využívať **alternatívne komunikačné metódy**, ako je posunkový jazyk alebo piktogramy. Aj **inteligentné telefóny** môžu byť užitočné. Ukážte im, ako môžu využiť svoj inteligentný telefón (ak ho všetci majú!) na preklad a komunikáciu.

Ako už bolo spomenuté, mladí ľudia sa stretnú s rovesníkmi, s akými predtým neboli v kontakte. **Pripravte ich na tému zdravotného znevýhodnenia** pomocou skupinových aktivít. Zúčastnení môžu počítovať rôzne druhy **neistoty**. Mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením, ktorí zažívajú diskrimináciu a vylúčenie v každodennom živote, môžu mať obavy, že sa to isté bude

diať aj počas projektu. Niektorým ľuďom so zdravotným znevýhodnením môžu chýbať vedomosti alebo **pochopenie potrieb** ľudí s iným druhom postihnutia, ako majú oni. Mladí ľudia bez zdravotného znevýhodnenia sa môžu báť, že niečo robia nesprávne, alebo sa boja konfrontácie pre svoje vlastné predstavy o zdravotne znevýhodnených. Porozmýšľajte o krátkych aktivitách vhodných pre zmiešané národné skupiny, napríklad varenie, krátke výlety alebo iné úlohy, pri ktorých spolu zažijú nové veci, **vybudujú si dôveru a sebavedomie** a **pomaly sa prispôbia nastaveniu skupiny**. Pracujte s mladými ľuďmi na ich prístupe. Zvyšujte povedomie o diskriminačnom a vylučujúcom správaní.

Aktivita 1.3 ↘ **Face paint** (Chupina, K., 2020, in IJAB (ed.), s. 9) alebo aktivita 1.5 ↘ **Where Do You Stand?** (Chupina, K. 2020, in IJAB (ed.), s. 11) môžu účastníkom pomôcť zamyslieť sa nad zdravotným znevýhodnením a inklúziou a zároveň rozvíjať empatiu.

Čo by ste mali vedieť o posudzovaní potrieb

Mladí ľudia sú kľúčoví užívatelia mládežníckych projektov, takže návrh projektu by sa mal zaoberať ich rozličnými prániami, očakávaniami, obavami a potrebami. Zvyčajne **si ako prvé vyžadujú dôslednú pozornosť prístupové potreby** účastníkov, lebo ovplyvňujú logistickú a organizačnú prípravu (↘ s. 28), aj návrh programu a aktivít (↘ s. 43). Ale sú aj **dalšie kategórie potrieb**. Líšia sa v závislosti od toho, koho sa pýtame. Zistíte od mladých ľudí, **čo potrebujú, aby sa cítili pohodlne** a mohli sa zapojiť rovnako ako ostatní. Umožnite mladým ľuďom, aby sa navzájom počúvali pri skupinových aktivitách. Dovoľ im to pochopiť pohľad ostatných a **rozvíjať empatiu**.

Pracujte spolu na tom, aby ste nápady na projekt **prispôbili potrebám** účastníkov. Zapojte vedúcich skupín, supervízorov a mentorov do častí procesu. Počas projektu budú pre účastníkov **prvou kontaktnou osobou**. Takto sa už pri prípravách môže začať budovať dôverný vzťah.

„Beriem si niečo od každej zúčastnenej osoby. Je to tehla, ktorú pridám do steny svojho života. Táto skúsenosť ma buduje... buduje moju osobnosť. Učím sa užívať si v živote maličkosti.“

Z vyjadrení účastníkov bez zdravotného znevýhodnenia z Rumunska v inkluzívnom projekte ↘ Building Bridges goes Greece (Kreisau-Initiative, 2018).

Pomocné otázky môžu byť nasledovné:

- Čo potrebujete, aby ste sa cítili pohodlne v skupine? Pri aktivitách? Pri dosiahnutých výsledkoch?
- Ktoré svoje silné stránky môžete skupine ponúknuť?
- Akým situáciám by ste sa chceli vyhnúť? Čo môžeme urobiť, ak taká situácia predsa nastane?
- Ktorá vaša skúsenosť by mohla ostatným pomôcť?

(porov. Chupina, K., 2020, v IJAB (ed.), s. 19)

Zaužívaný prístup je **užitočný nástroj**, vhodný na použitie počas projektu. Spája skúsenosť v projekte priamo s potrebami mladých ľudí a dlhodobými cieľmi vo vzdelávaní. **Ponúknite individuálne (one-to one) stretnutia mladým ľuďom, ktorí potrebujú viac času na tento proces** a pre ktorých je náročnejšie dopracovať sa k svojim myšlienkam a nápadom. Podporujte ich v tom.

Viac o zaužívanom postupe nájdete tu: ↘ **Pathway Approach in volunteering** (SALTO-YOUTH, 2020, s. 30) a ↘ **The importance of the personal pathway** (SALTO-YOUTH, 2014, s. 53).

Čo zväžiť pri plánovaní logistiky

Prístupnosť je kľúčová časť inklúzie. Uistite sa, že ste prediskutovali všetky potreby prístupnosti počas prípravného procesu a všetci vedia, čo majú robiť. Ak je to možné, prizvite skúsenejších partnerov, aby sa s vami podelili o najlepšie postupy. Zhromaždite nevyhnutné informácie od zapojených mladých ľudí a pripravte logistiku na základe ich potrieb. V prípade, že ešte nevieťe, kto sa zúčastní, najlepšie bude odstrániť už na začiatku čo najviac vylučujúcich faktorov.

Nasledujúci zoznam obracia pozornosť na to, čo môžete urobiť, aby ste počas projektu zaručili inkluzívnosť a prístupnosť. Majte na pamäti, že zoznam nemusí zahŕňať úplne všetko. Ak si pri niektorých aspektoch nie ste istý/á, spýtajte sa dotknutých ľudí priamo – nikdy sa neriadte domnienkami.

Plánovanie cesty

Keď cestujete v skupine, nechajte si časovú rezervu. Vždy sa môže vyskytnúť niečo neočakávané. Cestovanie v zmiešanej skupine ľudí so zdravotným znevýhodnením aj bez neho môže niekedy vyžadovať ešte viac času. Problém môžu napríklad spôsobiť rôzne regulácie prístupnosti v rozličných krajinách. Navyše sa budete musieť postarať o individuálne potreby mladých ľudí počas cesty (jedlo, lieky, toaleta, bezpečnosť atď.) napriek externým obmedzeniam (cestovný poriadok, tranzit, pridelené sedadlá atď.). Je toho

veľa, čo treba skľbiť. Ale žiaden strach: pri dôslednej príprave a plánovaní a pri pozitívnom nastavení je možné vyhnúť sa väčšine ťažkostí. Vy aj vaša skupina si spoločnú cestu užijete.

Výber spôsobu dopravy

Cesta bežnými autobusovými alebo vlakovými spojmi

Ak sa rozhodnete s ľuďmi s fyzickým zdravotným postihnutím cestovať verejnou dopravou, skontaktujte sa s dotknutou vlakovou/autobusovou stanicou aj s dopravnou spoločnosťou a získajte informácie o poskytovaných podporných službách pre týchto ľudí.

Pamätajte, že možno budete musieť na autobusovej/vlakovej stanici vopred nahlásiť, **že potrebujete asistenciu**. Overte si to ešte pred objednaním cesty, aby ste sa uistili, že je takáto služba na stanici dostupná v čase, keď ju budete potrebovať. Zistite, či sú **toalety** v autobuse/vo vlaku pre všetkých **prístupné**. Uistite sa, že je skupina vybavená na **zabezpečenie si svojich osobných potrieb** (t. j. jedlo, nápoje, lieky).

Prenájom autobusu

Prenájom autobusu môže byť dobrý nápad, ak to dovoľuje vzdialenosť od miesta konania. Pre mladých ľudí je to pohodlné, pretože nastúpia doma a vystúpia v cieľi. Uistite sa, že ste naplánovali dostatočné množstvo **prestávok**, aby sa účastníci mohli najesť, natiahnuť a postarať o svoje potreby.

Ak sú v skupine používatelia invalidného vozíka, zožehňte **autobus prístupný pre invalidný vozík**. Ak nie je k dispozícii, pohovorte si s účastníkom/účastníkmi o

možnom riešení situácie. Nemali by ste sa svojvoľne rozhodnúť, že dotknutú osobu do autobusu odnesiete, mohli by ste tým ovplyvniť jej pohodlie a dôstojnosť. Uistite sa, že je odkladací priestor dostatočne veľký a vozík sa doň zmestí.

Cesta lietadlom

Pre programy Erasmus+ a Európsky zbor solidarity je zelené cestovanie prioritou, preto by mali byť uprednostnené udržateľné spôsoby dopravy.

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Môžete si požiadať o dodatočnú finančnú podporu v rámci rozpočtu na mimoriadne výdavky v prípade zvýšených cestovných nákladov, ak sa rozhodnete pre trvalo udržateľný spôsob dopravy. Pre viac informácií navštívte [Erasmus+ Programme Guide](#) alebo [European Solidarity Corps Guide](#).

Niekedy je však cesta lietadlom jediná možnosť, ak je cesta dlhá alebo sú spoje nedostatočné. Ak sa so svojou skupinou rozhodnete cestovať lietadlom, mali by ste vedieť, že letecké spoločnosti vo všeobecnosti poskytujú **individuálnu asistenciu pre ľudí so zdravotným znevýhodnením**. Overte si u rozličných spoločností, čo ponúkajú a ako to ovplyvní vašu cestu. Mali by ste vedieť, že **elektrické invalidné vozíky** nie sú v kabíne pre cestujúcich povolené pre svoje rozmery. Musia prejsť odbavením batožiny (check-in). Viac informácií nájdete na webových stránkach leteckej spoločnosti.

Overte si na odletovom a príletovom letisku, **aké služby poskytujú** pre ľudí so zdravotným znevýhodnením, ak sú potrebné, alebo sa pýtajte špecificky na služby, ktoré potrebujú členovia vašej skupiny.

Verejná doprava

Nie každé miesto leží blízko autobusovej alebo vlakovej stanice. Nezabúdajte, že mladí ľudia sa budú musieť na stanicu dopraviť verejnou dopravou, niekedy sami.

Prpravte pre účastníkov dostupné cestovné inštrukcie a podporte ich (alebo vedúcich skupín) zorganizovaním cesty, aby sa ľahšie zorientovali. Informujte ich o dostupnosti nadväzujúcej dopravy.

Overte si prístupnosť miestnej verejnej dopravy a zistite, či sú informácie na dotknutých staniach pre nepočujúcich viditeľné na obrazovkách a či majú (audio) orientačné systémy pre nevidiacich. Zistite, či poskytujú asistenciu, a vopred im ohláste, aký druh potrebujete.

Ak nie je k dispozícii žiadna prístupná doprava alebo sú stanice ďaleko, možno budete musieť zorganizovať **alternatívnu dopravu**, t. j. dostupné taxíky alebo sprevádzajúcu osobu.

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Programy pokrývajú cestovné náklady. Avšak dodatočné náklady, ako zvýšené cestovné náklady, individuálna asistencia počas cesty, podpora komunikácie a iné služby, sa môžu financovať cez Podporu inklúzie, ak sú oprávnené. Viac na [s. 55](#).

Prístupné priestory

Miesto konania ovplyvňuje atmosféru každého projektu. Aby sa každý človek cítil vítaný, treba pri výbere priestorov zvážiť pár vecí. Uistite sa, že **miesto konania je prístupné pre každého a účastníci sa v ňom vedia orientovať**. Akékoľvek rozdelenie vyplývajúce z problémov s prístupnosťou

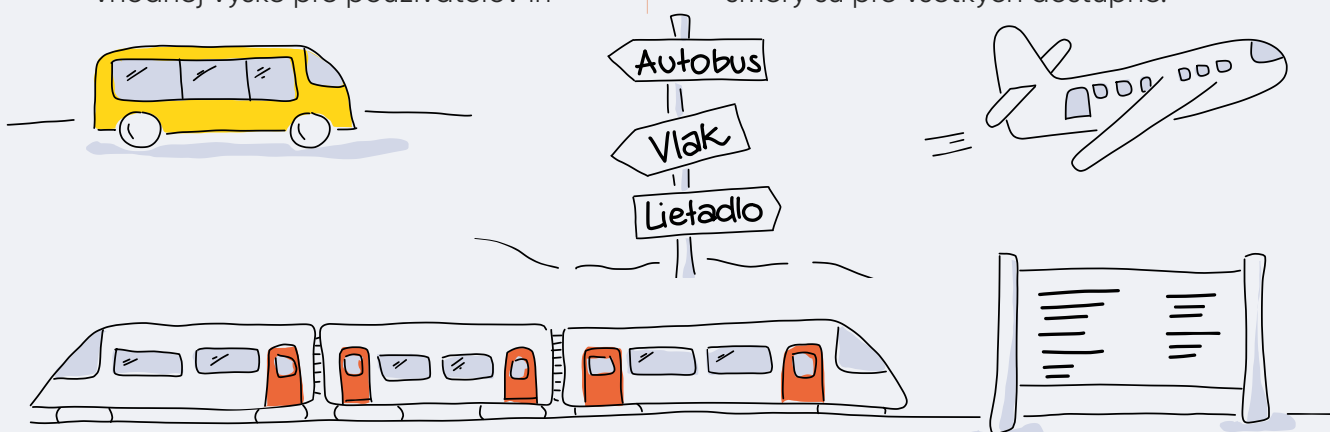
môže niekoho vylučovať a negatívne vplyvať na skupinovú dynamiku. Ak napríklad priestory pre atraktívne voľnočasové aktivity nie sú prístupné pre každého, môže sa stať, že sa skupina rozdelí a osoba, ktorá nemá na miesto prístup, ostane vylúčená. Samozrejme, niektoré prekážky sa dajú prekonať spoločne. Napriek tomu, ak budú niektorí ľudia stále potrebovať dodatočnú pomoc pri hľadaní izby, otváraní dverí, alebo budú musieť používať zadný vchod, ovplyvní to ich pohodlie a vzťah ku skupine.

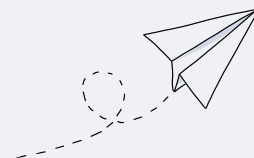
Tu je pár rád ako skontrolovať prístupnosť miesta konania:

- Vyberte jeden **vstupný priestor** pre všetkých (aj keby mali všetci používať zadný vchod).
- Zabezpečte, aby boli **dvere** stále otvorené, ak nie sú automatické, alebo sa zistí, že sú prekážkou.
- Ak nie je k dispozícii bezbariérový vstup, musia byť dostupné **rampy alebo výťahy**. Uistite sa, že výťahy fungujú a že existujú alternatívy v prípade ich poruchy. (Ak žiadne nie sú, možno to nie je vhodné miesto pre váš projekt).
- Skontrolujte **rozmery výťahov** a informujte o nich partnerov a účastníkov. Overte si, že ovládanie výťahu je vo vhodnej výške pre používateľov in-

validného vozíka a že sú dostupné tlačidlá s označením v Braillovom písme alebo hmatové tlačidlá a audio indikácia podlažia, keďže to môže byť pre účastníkov nevyhnutné.

- Snažte sa vybrať priestory, kde sú **hlavné zóny blízko seba** alebo sa dajú ľahko nájsť.
- Zorganizujte **krátku orientačnú prehliadku** v mieste konania, aby sa nevidiaci a ostatní účastníci naučili v priestoroch orientovať.
- Musí byť umožnený vstup pre vodiace psy. Ak je prítomný **vodiaci pes**, pohovorte si s jeho majiteľom o tom, čo je nevyhnutné, a odkomunikujte to všetkým relevantným osobám. Vodiace psy sú v práci a nikto by ich nemal rozptyľovať. Je dôležité to vašej skupine vysvetliť. Okrem toho sa uistite, že nikto nemá strach zo psov (nie pred celou skupinou! Môžete zapojiť vedúcich skupín). Ak áno, zapojte do problému danú osobu a majiteľa psa a zistite, ako situáciu čo najlepšie vyriešiť.
- Implementujte **jasný a ľahko pochopiteľný orientačný systém** v priestoroch konania. Použite značky, farby, symboly a hmatové objekty (vo výške očí) a uistite sa, že vybrané trasy a smery sú pre všetkých dostupné.

- Uistite sa, že **hygienické zariadenia** umiestnené v blízkosti seminárnych miestností a jedálne sú naozaj prístupné.
- Skontrolujte **bezpečnostné a požiarne protokoly** a uistite sa, že sú prispôsobené ľuďom so zdravotným znevýhodnením.

Priestor pre dobrovoľníkov

Aj **priestor pre dobrovoľníkov** musí byť v rámci kontextu dobrovoľníctva prístupný. Zahrňte dobrovoľníkov do procesu. Mnohé body uvádzané v iných častiach tohto zoznamu platia aj pre individuálne dobrovoľnícke služby.

Tu je niekoľko aspektov, ktorým by ste mali venovať pozornosť pri príprave priestoru pre dobrovoľníkov:

- Uistite sa, že **hygienické zariadenia** v mieste konania sú prístupné a prispôsobené potrebám dobrovoľníkov.
- Ak sú potrebné pracovné stoly, poskytnite **nastaviteľné stoly a stoličky**, aby sa ľudia cítili pohodlne vo svojom pracovnom prostredí.
- Uistite sa, že **oddychové miestnosti** sú prístupné pre všetkých, aby sa mohli dobrovoľníci v tíme integrovať.
- Ak je to potrebné, zabezpečte **nerušené pracovné prostredie**.
- Zabezpečte **flexibilný alebo skrátený pracovný čas** a častejšie prestávky.
- Poskytnite **technické pomôcky**, ako napríklad čítačku obrazovky, zväčšujúce zariadenia pre obrazovky, hovo-

riace kalkulačky, zosilňovače na telefóny, alebo čokoľvek bude potrebné.

Prístupné ubytovanie

Niekedy je miesto konania na inom mieste ako ubytovanie. Avšak mali by byť blízko seba, aby ľudia nemuseli dochádzať na veľké vzdialenosti a mali určitý osobný priestor počas prestávok.

Okrem ostatných aspektov zmienených v tejto kapitole môžu byť užitočné aj nasledujúce rady:

- Ak je ubytovanie inde ako miesto konania, treba zabezpečiť **prepravu mladých ľudí** medzi ubytovaním a miestom konania, v rozvrhu musí byť tiež vyhradený dostatočný čas.
- Uistite sa, že **izby a hygienické zariadenia sú prístupné** a spĺňajú požadovaný štandard. Ak je to možné, vopred si prezrite izby.
- Vždy je dobré **účastníkov** v izbách **pomiešať**, aby sa navzájom lepšie spoznali. Pamätajte si, že osoba so zdravotným znevýhodnením sa nemusí nevyhnutne chcieť deliť o izbu so svojim **osobným asistentom** (ale asistent by nemal byť ďaleko). Iní ľudia sa zase môžu cítiť pohodlnejšie v známom prostredí a s ľuďmi, ktorých už poznajú. Ujasnite si tieto veci vopred s účastníkmi a vedúcimi skupín.

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Ak je to potrebné, môžete si požiadať o podporu inklúzie na pokrytie dodatočných nákladov na prístupné ubytovanie. Viac ➤ s. 55.

Prístupné seminárne miestnosti a voľnočasové zóny

Počas skupinových aktivít budú vaši účastníci tráviť veľa času v **seminárnej miestnosti (alebo miestnostiach) a voľnočasových zónach**. Netreba ani spomínať, že by mali byť pre všetkých prístupné. Ak používate viac seminárnych miestností, mali by byť blízko seba, aby ľudia nemuseli chodiť ďaleko a nikto sa cestou nestratil.

Pre vašu seminárnu miestnosť môžu byť dôležité nasledujúce aspekty:

- Seminárna miestnosť by mala mať dostatočný priestor pre manipuláciu s invalidnými vozíkmi (dve štandardné stoličky zodpovedajú priestoru pre jeden invalidný vozík), ale miestnosť by nemala byť priveľká, aby účastníci nemuseli na seba pri komunikácii kričať.
- Uistite sa, že miestnosť umožňuje **účastníkom, aby** na seba navzájom **videli**, a rovnako aj facilitátorov, tlmočníkov a tlmočnikov do posunkového jazyka. Ľudia s poruchami zraku musia dovidieť na flipchart, prezentácie atď.
- Skontrolujte **akustiku** v miestnosti (miestnostiach), pretože ozvena alebo zvuk z hlučnej ulice môže niektorým ľuďom spôsobovať problémy, napr. ľuďom s poruchou sluchu alebo ľuďom so psychologickým postihnutím.
- Skontrolujte, či sa dá **osvetlenie** v miestnosti (miestnostiach) prispôbiť, aby ste mohli ovládať jasnosť svetla. Dobré osvetlenie je nutné pre nepočujúcich ľudí a ľudí s poruchou sluchu, ktorí sa spoliehajú na čítanie z pier alebo tlmočníkov do posunkového

jazyka. Myslite aj na to, čo urobíte v prípade výpadku svetla počas prezentácie. Nezabúdajte, že **blikajúce svetlo** (aj počas večierkov) môže spôsobovať problémy ľuďom s epilepsiou.

- Zistite, či máte k dispozícii okná alebo aspoň klimatizáciu, aby ste mohli miestnosť vyvetrať. **Kvalita vzduchu** je dôležitá pre pohodlie a sústredenie sa. Vydýchaný vzduch môže spôsobovať problémy ľuďom s astmou.
- Zistite, či máte k dispozícii **rôzne typy sedenia** (s operadlom a opierkami na ruky aj bez), pretože ľudia môžu mať rôzne potreby a preferencie, aby sa cítili pohodlne.
- Uistite sa, že **každý človek vie, kde čo je**, aby sa nemusel pýtať. Urobte krátku prehliadku seminárnej miestnosti, ak treba. Venujte pozornosť prístupnosti, pretože vedieť, že niečo je na polici, neznamená, že na tú policu aj každá osoba dočiahne.
- Nechajte prostredie čo najviac nezmenené. Informujte účastníkov, **keď zmeníte niečo** ako rozmiestnenie nábytku, umiestnenie materiálov atď. Nech o tom všetci vedia a zbytočne nepríde k nedorozumeniu. Toto je nesmierne dôležité hlavne pre nevidiacich, aby sa mohli orientovať, ale aj niektorí ľudia so psychosociálnymi poruchami sa cítia pohodlnejšie v stabilnom prostredí.
- Niekedy potrebuje byť človek na chvíľu osamote, aby si ľahol, urobil rozhodnutie alebo sa sústredil na úlohu. Vytvorte únikový kútik (útulne zariadený sedačkou alebo matracom, za závesom alebo deliacou stenou)

v seminárnej miestnosti, aby nikto nemusel úplne opustiť skupinu, ale zároveň mal ticho. Povedzte skupine, aby rešpektovala tichú zónu.

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Programy ponúkajú podporu inklúzie s cieľom odstraňovať fyzické a komunikačné bariéry. Vopred sa informujte u svojej Národnej agentúry. Viac na ↘ s. 55.

Občerstvenie

Jedlo je vždy neodmysliteľné. Dobré a zdravé jedlo zabezpečí, že budú mať mladí ľudia energiu a pocit pohodlia počas projektu. No jedlo je aj spoločenská udalosť. Ľudia sa pri jedle navzájom spoznávajú a budujú vzťahy. Ak uvidíte mladých ľudí, ako sa pri jedle premiešavajú, je to dobrý indikátor skupinovej integrácie. Ak sa to nedeje, mali by ste zvážiť, či do skupinovej integrácie nezainvestujete viac času. Miesto stravovania musí byť, samozrejme, prístupné a dostatočne veľké, aby sa tam všetci zmestili a mohli bez problémov pohybovať.

Čomu by ste mali venovať pozornosť pri občerstvení:

- Uistite sa, že **stoly** majú vhodnú výšku pre používateľov invalidného vozíka.
- Uistite sa, že nevidiaci ľudia sú schopní **sa** v priestore **orientovať**. Urobíte to tak, že im miesto stravovania ukážete.

- Zabezpečte priestor (možno za oddelenou stenou) pre tých, čo potrebujú **pri jedle tichšie prostredie**.
- Uistite sa, že **vodiace psy** majú povolený vstup na miesto stravovania.
- Overte si v mieste konania alebo u kateringovej firmy, či poskytujú jedlo pre ľudí s **rozličnými stravovacími potrebami** (mäsitá, vegetariánska a vegánska strava, alergie na jedlo, náboženské a kultúrne zvyky atď.).
- Uistite sa, že **jedlo aj hlavné ingrediencie sú označené** (alergie na jedlo, náboženské a kultúrne zvyky atď.).
- Ak účastníci potrebujú **jedlo pokrýjať**, spýtajte sa v kuchyni, či je možné to urobiť vopred.
- Uistite sa, že v jedle nie je **žiadna nejedlá dekorácia**, aby ju nevidiaci omylom nezjedli.
- Overte si, či sú k dispozícii **slamky alebo poháre s uškami** v prípade, že sú pre účastníkov potrebné

To nie je všetko...

Pri ceste na medzinárodný projekt treba zvážiť **ešte niekoľko praktických vecí**. Myslite na to, že pre niektorých ľudí to môže byť vôbec prvá cesta do zahraničia.

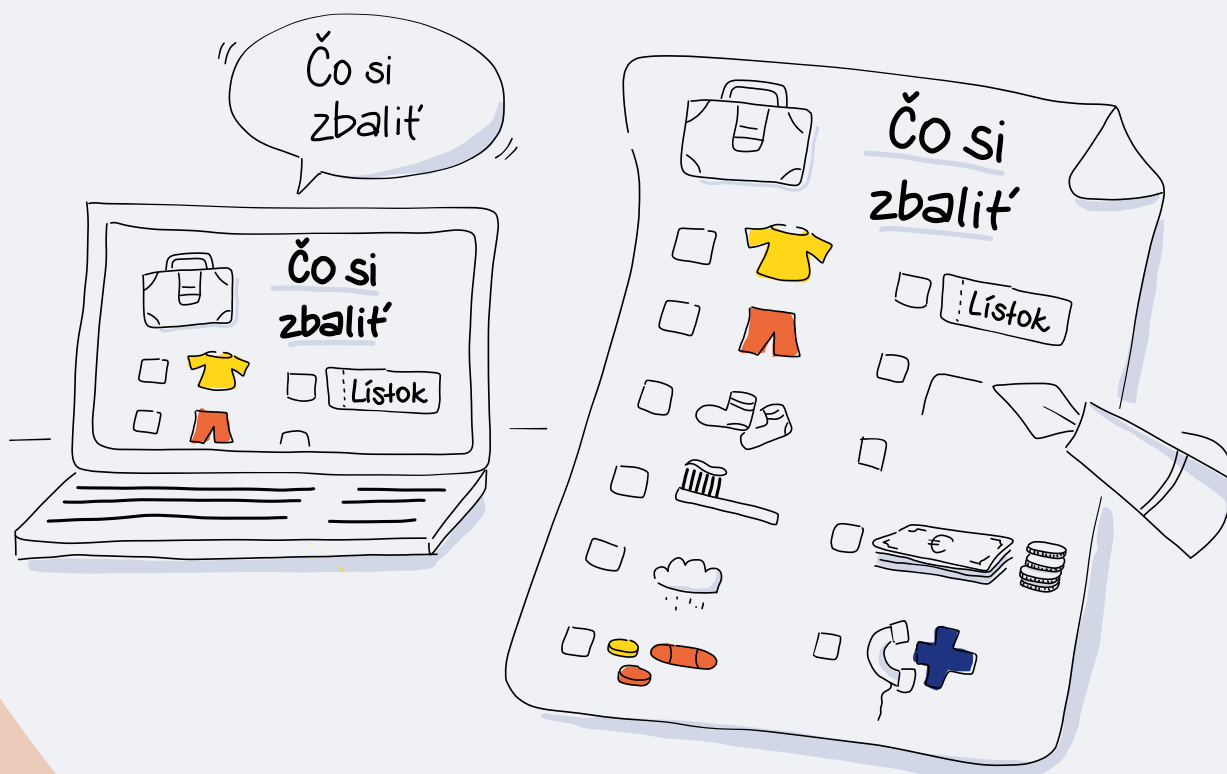
- Uistite sa, že účastníci majú potrebné **cestovné doklady**. Ak nie, poskytnite im alebo ich rodine podporu pri podávaní žiadosti o vydanie dokladu, keďže to pre nich môže byť nový proces.

- V prípade, že účastníci potrebujú pri ceste na miesto konania **víza**, zorganizujte proces podania žiadosti o vízum a podporte ich. Môže sa vyžadovať aj pozvánka prijímajúcej organizácie.
- Uistite sa, že majú účastníci platné **medzinárodné poistenie uznávané v mieste konania** alebo vybavte poistenie pre účastníkov za nich/spolu s nimi.
- Odporúča sa aj dodatočné **cestovné poistenie**.

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Môžete požiadať o víza ako súčasť podpory inklúzie alebo v rámci mimoriadnych výdavkov v rozpočte (➤ s. 55). Pre Erasmus+ a Európsky zbor solidarity platia rôzne mechanizmy v otázke poistenia. Pozrite si prosím ➤ **Erasmus+ Programme Guide** alebo ➤ **European Solidarity Corps Guide**.

- Pripravte odporúčanie, **čo si zbalit'** (dostupné online aj v papierovej forme). Nezabudnite ľuďom pripomenúť, aby si vzali cestovné doklady, preukaz zdravotne postihnutej osoby, identifikačný preukaz študenta, lieky a ostatné nevyhnutnosti.
- Poradte mladým ľuďom alebo ich rodinám, aké veľké **vreckové** by si mali vziať. Pre účastníkov s poruchami učenia by mohlo byť užitočné školenie o tom, ako narábať s vreckovým. Ak cestujete do krajiny, kde platí iná mena, ukážte účastníkom konverzné online kalkulačky v ich telefóne a pomôžte ľuďom so zrakovým postihnutím pripraviť sa rozoznávať cudzie bankovky a mince.

Vytvorenie inkluzívneho prostredia pri vzdelávaní

Inkluzívne prostredie pri vzdelávaní je prístupný priestor, kde sa všetci účastníci v celej svojej rozmanitosti **cítia vítaní a v bezpečí, majú pocit spolupatričnosti a podpory vo svojej účasti**. Je to dynamické prostredie, ktoré si vyžaduje flexibilitu, neustále prehodnocovanie a prispôsobovanie. Vytvoriť také prostredie je pre poverených ľudí veľká zodpovednosť, ale je to tiež spoločný skupinový proces, ktorý zvyšuje spokojnosť, zlepšuje vzdelávanie a celkové aktívne zapojenie všetkých zúčastnených. Pre zvýšenie motívácie ponúka dočasný **neformálny rámec** medzinárodných projektov pre mládež výbornú príležitosť implementovať inkluzívne metódy a koncepty a zamýšľať sa nad nimi. Atmosféra chráneného miesta, kde sa podobné mládežnícke projekty konajú, oceňuje príležitosť poučiť sa z chýb a zlyhaní a prostredníctvom aktívnej účasti umožňuje vzdelávací proces všetkým zapojeným.

REFLEXIA

Spomeniete si pri pohľade na skúsenosti vo svojom profesionálnom aj osobnom živote na dobré príklady inkluzívneho prostredia, kde ste mali pocit, že ste vítaní/á a môžete sa pohodlne zapojiť?

Zažili ste aj situácie, pri ktorých ste sa cítili vylúčené a frustrované? Zamerajte sa na otázku „Prečo?“ boli niektoré podmienky priaznivé a iné už menej.

Takže ako sa to dá urobiť? Príklady zhromaždené pri predchádzajúcej úvahe, možno ukázali, že **vytvoriť srdečné a povzbudivé prostredie** nie je až také zložitá. Prvým krokom je brať ľudí so zdravotným znevýhodnením a rozličnými potrebami dostupnosti vážne a stretnúť sa s nimi naživo. Vytvorením atmosféry dôvery a úcty, kde sa cení rozmanitosť, povzbudzujete ľudí, aby vyjadrili svoje potreby. Výsledkom je väčšia rovnosť, úcta a vzájomné porozumenie v celej skupine.

Začnite tímom

Členovia tímu potrebujú **čas, aby sa navzájom spoznali** (ak sa už nepoznajú), vybudovali si dôveru a pochopili, aké úlohy a zodpovednosť majú jednotlivé osoby z ich vlastného pohľadu. Naplánujte na to čas na začiatku projektu. Dobrý nápad je tiež naplánovať **pravidelné stretnutia** už od prvého dňa (v dynamickom prostredí inkluzívnych projektov sa odporúčajú stretnutia každý večer). **Pravidelné úvahy** môžu odhaliť ťažkosti či výzvy a predísť tomu, aby sa niečo pokazilo. V tíme máte navyše možnosť hľadať riešenia spoločne, aby ste mohli reagovať rýchlo a vykonať nevyhnutné úpravy.

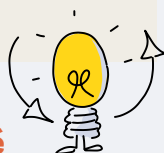
Zdvíhajte medzi členmi tímu povedomie o tom, že sú **dôležitými vzormi** pre mladých ľudí. **Ich správanie, postoje a prejavy flexibility či empatie ovplyvňujú skupinu a pracovnú atmosféru**. Ak sa v nich odráža pozitivita a tímová práca, máte za sebou prvý krok k úspešnému inkluzívnemu projektu.

Členovia tímu by mali **byť oboznámení so scenármi**, ktoré by mohli ohroziť inkluzívnosť a pozitívnu atmosféru pri projekte,

a mali by si vypracovať stratégie (pozrite Zhodnotenie rizík ↘ s. 49).

REFLEXIA

Ak si niekto neužíva aktivity, do akej miery to spôsobuje môj postoj a ako to ja (!) môžem zmeniť?

Vytvorte srdečné fyzické prostredie

Pri navrhovaní projektu musíme venovať pozornosť fyzickému aj psychologickému prostrediu. Fyzické prostredie má byť priestor prispôsobený tak, aby slúžil špecifickému účelu vzdelávania. Prístupné fyzické prostredie (vonkajšie aj vnútorné), kde sa odohrávajú neformálne aktivity, plní **klúčovú úlohu pri vytvorení srdečného a bezpečného priestoru a má pozitívny vplyv na skupinovú dynamiku**. Vnútorný priestor je zvyčajne neformálny, stoličky má usporiadané do kruhu, aby sa povzbudila spolupráca a výmena nápadov počas vzdelávacích aktivít. Facilitátori sedia so skupinou v kruhu, aby sa nadviazal očný kontakt. „Stretávame sa v našej spoločnej miestnosti“ – **na dizajne priestoru sa spolupodieľajú všetci členovia skupiny** (napríklad plagátmi na stenách) a vytvárajú flexibilný priestor, ktorý môžu účastníci upravovať v závislosti od svojich potrieb (napríklad miesto pre invalidné vozíky, prácu v malých skupinách, tanec, a pod.).

V takomto priestore sa stane veľa vecí. Ale niekedy potrebujú účastníci pokoj alebo viac času na oddych, no nechcú byť príliš ďaleko od skupiny, aby sa mohli znova zapojiť do procesu. Vytvorte **tiché zóny** ako napríklad pohodlný únikový kútik blízko seminárnej miestnosti.

Inkluzívne požiadavky a dostupnosť nie sú „extra požiadavky“. Inklúzia musí **byť presadzovaná ako štandard** na všetkých úrovniach projektu. Znamená to, že nič nerobíte preto, aby ste vyhovelí jednotlivým osobám, robíte to, lebo tak je dizajnovaný inkluzívny projekt. Takto nebude mať nikto pocit, že niečo prepásol pre individuálne potreby inej osoby, čo v podstate prispieva k pozitívnej atmosfére spolupráce.

Venujte pozornosť psychologickému prostrediu

Psychologické prostredie zahŕňa budovanie tímu a skupinovú dynamiku, budovanie dôvery a vytvorenie bezpečného prostredia plného podpory, kde sú mladí ľudia angažovaní a motivovaní vzdelávať sa. Mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením nemusia byť zvyknutí, že aj od nich sa môžu ostatní učiť, čo môže súvisieť s ich skúsenosťami a vnímaním samých seba. Ale neformálne vzdelávanie znamená, že **každý môže niečím prispieť a všetci sa učia od všetkých**. Hovorte o tom a precvičujte si to podporou otvoreného dialógu.

Spoznajte šesť pilierov aktívneho a ochranného dialógu: ↘ **Dialogic spaces - Create an atmosphere of trust and understanding** (Totter, E., 2020, v IJAB (ed.), s. 38).

Buďte úprimný/á. Ukážte mladým ľuďom, že ani vy neviete všetko a že robíte chyby. Ak sa stane chyba, ospravedlňte sa, svoju chybu napravte a poučte sa z nej. Takto účastnícividia, že je v poriadku robiť chyby. **Namiesto zlyhania urobte z chýb príležitosť niečo sa naučiť.**

Zapojte **mladých ľudí ako expertov v rozhodovaní** (nielen o záležitostiach týkajúcich sa zdravotného znevýhodnenia) a hľadani riešenia, aby videli, že ich názory majú váhu a nápady dosah. Úroveň motivácie je pre jednotlivca veľmi úzko spojená s tým, do akej miery sa cíti osobne zapojený a oceňovaný.

Skúste byť **proaktívny/a a nekladte si podmienky**. Môže sa vám tak dokonca podariť predvídať niektoré potreby, ako napríklad potrebu väčšieho množstva prestávok, času na premýšľanie a pod., ešte než sa objavia, takže sa každý človek bude cítiť pohodlne.

Zabezpečte miesto, kde sa účastníci odnaučia zo zvyku **hľadať v druhých nedostatky namiesto toho, aby hľadali potenciál pre osobnostný rast. Budujte rovnosť** v postavení, zaobchádzaní a rešpekte. To ale neznamená, že každý musí podať rovnaký výkon (Chupina, K., 2020, v IJAB, s. 9). Držte sa **spravodlivého prístupu**. Spravodlivosť berie do úvahy rozdielnosť, aby sa zabezpečila férovosť. Znamená to uvedomiť si, že niektorí ľudia sú vo väčšej nevýhode ako iní a potrebujú väčšiu podporu aj viac zdrojov, aby dostali rovnaké východiskové podmienky. Inkluzívne prístupy odsúvajú pozornosť od nedostatkov, a namiesto toho vytvárajú inkluzívnu atmosféru pre všetkých.

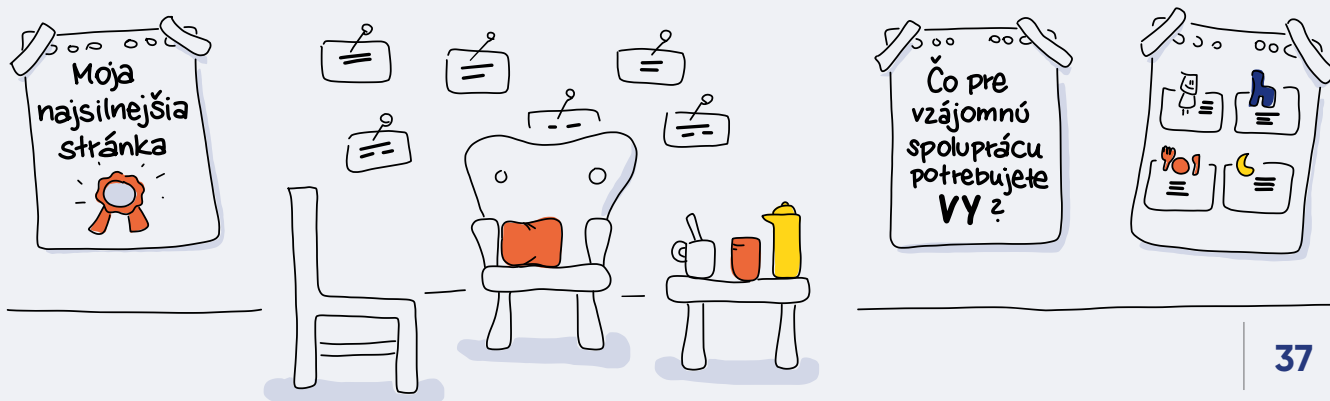
Spochybňte koncept bezpečného miesta. Máme tendenciu hovoriť o vytváraní bez-

pečného miesta, ale v skutočnosti podobné miesto vôbec neexistuje. Môžete pomôcť podobné miesto vytvoriť s využitím rôznych stratégií spomenutých v tejto príručke, ale vždy budú situácie, ktoré môžu z pohľadu jednotlivca bezpečné miesto ohroziť. Hlúpa poznámka, frustrácia či nedostatok transparentnosti – to všetko môže u mladých ľudí vyvolať pocit neistoty alebo ohrozenia, čo ovplyvňuje atmosféru v celej skupine. Myslite na to, poskytnite priestor na reflexiu a udržiavajte s jednotlivcami kontakt, aby ste dokázali podobné situácie rozpoznať a adekvátne na ne reagovať.

Zavedte podporné systémy

Starat' sa o pozitívne psychologické prostredie plné dôvery znamená **zaviesť podporné systémy na znižovanie prekážok v účasti a rozpoznávanie potrieb účastníkov**. Napríklad, keďže nemôžeme dopredu predpokladať existenciu spoločného jazyka, treba mať k dispozícii skúsených jazykových mediátorov a, ak je to potrebné, aj tlmočníkov do posunkového jazyka alebo iné podporné služby.

V dobrovoľníckych tímoch Európskeho zboru solidarity je aj možnosť **posilneného mentorstva** (pozrite ↘ s. 58) ako veľmi dôležitej podpornej metódy. Mentori a iné podporné osoby sú v tomto type aktivít dôležitými referenčnými osobami. Zapojte mentorov už na začiatku. Investujte čas do budovania dôvery a navzájom sa spoznajte vďaka spoločnému kvalitne

strávenému času. Buduje to odvahu požiadať o pomoc, ak je potrebná, alebo ak nastane mimoriadna udalosť.

Informácie o programoch Erasmus+ /Európsky zbor solidarity: Môžete požiadať o finančnú podporu posilneného mentorstva, t. j. príprava, implementácia a na mieru šité následné aktivity. Pozrite si [↘ European Solidarity Corps](#).

Vo všeobecnosti je pri všetkých mládežníckych projektoch dôležité, aby mladí ľudia vedeli, **ako osloviť dôležité kontaktné osoby** počas krízovej alebo mimoriadnej udalosti (napr. dostupný zoznam kontaktov).

Niektorí účastníci môžu prísť v sprievode **osobného asistenta**, preto sa musia ujasniť záležitosti ako ubytovanie alebo úloha osobného asistenta v projekte. Musíte na to myslieť aj pri podávaní žiadosti. Uvedomte si, že nie každý, kto má osobného asistenta, sa s ním chce deliť o izbu alebo s ním neustále tráviť čas. Avšak asistent musí byť nablízku.

Prečítajte si viac o osobných asistentoch na mládežníckych stretnutiach [↘ Putting support systems into place](#) (Chupina, K., 2020, v IJAB (ed.), s. 27).

Vynikajúci nápad je vytvoriť **štruktúru podpory rovesníkov**, aby sa mohli mladí ľudia postarať jeden o druhého. Ale uistite sa, že je to vyrovnané. Ak budete napríklad mladých ľudí bez zdravotného znevýhodnenia tlačiť do „pomoci“ mladým ľuďom so zdravotným znevýhodnením, akurát tým napodobníte utlačujúce sociálne štruktúry, a výsledkom bude frustrujúca skúsenosť pre všetkých.

„Nebolo mi jasné, ako mám niečo urobiť, a chýbala mi viera vo vlastné schopnosti. To mi dávalo pocit, že nemôžem urobiť nič. Ale boli pri mne ľudia, ktorí mi pomohli začať si veriť, a po tejto skúsenosti prišlo uvedomenie, že môžem robiť čokoľvek, ak to budem chcieť.“

Z vyjadrení účastníkov z Českej republiky na medzinárodnej inkluzívnej mládežníckej výmene Building Bridges.

Skupinová dynamika

Je celkom bežné, že mladí ľudia bez zdravotného znevýhodnenia ešte neboli v kontakte s mladými ľuďmi so zdravotným znevýhodnením. Zo začiatku môže na podobných stretnutiach prevládať strach a neistota. V prvých dňoch projektu môže byť dôležité (pozrite s. [↘ s. 44](#)) vyčleniť na **budovanie skupiny** viac času než pri homogénnejších skupinách. Vytvára to pre každého priestor navzájom sa spoznať na osobnejšej úrovni a zmysluplne spolu interagovať. **Monitorujte skupinovú dynamiku** a presadzujte efektívne riadenie konfliktov. Obe činnosti sú dôležité na úspešné fungovanie projektu a zabezpečenie spokojnosti skupiny s celkovým procesom.

Aby ste sa postarali o pozitívnu interakciu v rámci skupiny, vytvorte **(skupinovú) dohodu** s mladými ľuďmi alebo dobrovoľníkmi. Môžete v nej odpovedať na otázky ako: „Čo je pre mňa dôležité pri kontakte s inými ľuďmi?“

Hovorte so všetkými zainteresovanými o ich potrebách a nápadoch a spíšte si, na čom ste sa dohodli. Môžete použiť prenosnú papierovú tabuľu (flipchart) a umiestniť ju na viditeľnom mieste v seminárnej

miestnosti. Keďže je možné, že nie každý na ňu pre zrakovú poruchu alebo problémy s čítaním bude vidieť, jedna z možností je každé ráno nahlas prečítať, čo sa tam píše. Ak sa objavia konflikty alebo výzvy, ľudia sa môžu odvolať na dohodu. Počas projektu sa dohoda môže upravovať. Proces vytvárania dohody je priestor na vzájomné vypočutie obáv a rozvíjanie empatie.

Pozrite sa na proces vytvárania dohody: ➤ **Group agreements** (Kreissau-Initiative, 2017, s. 92).

Uistite sa, že mladí ľudia vedia, **ako môžu kvalitne tráviť voľný čas**. Ak majú záujem o skupinové aktivity, ukážte im priestory pre voľnočasové aktivity, ako sú športové zariadenia či spoločenské miestnosti. Nechajte im k dispozícii stolové hry, kreatívne materiály a podporné vybavenie, aby sa mohli zmysluplným spôsobom zapojiť. Ak si chcú prezrieť okolie/mesto, zabezpečte sprievodcu alebo im pomôžte nájsť prístupné miesta a spôsob dopravy.

Interakcia s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom

REFLEXIA

Ste inkluzívny/a vo vzťahu k zdravotnému znevýhodneniu? Čo to podľa vás znamená? Ako sa s touto témou môžete popasovať vo svojom projekte?

Interakcia s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom, bohužiaľ, nie je niečo, čo by ľudia bez zdravotného znevýhodnenia zažívali každý deň. Obávajú sa, že niečo urobia zle, alebo sa až príliš snažia pomôcť, aj keď ich nikto nežiada. Niekedy to zájde až tak ďaleko, že iným osobám narúšajú osob-

ný priestor alebo prekračujú ich osobné hranice. Samozrejme, existuje veľa falošných predstáv o zdravotnom znevýhodnení spojených s nedostatkom interakcie a znalostí sociálnych štruktúr, a niekedy dokonca s nevedomosťou. Isteže, existujú návody, ktoré vám môžu pomôcť zamyslieť sa nad vlastným správaním a konaním, ale dôležité je zdôrazniť, že to nie sú zdravotne znevýhodnení ľudia, kto potrebuje návody.

V skutočnosti **by sa naše konanie** namiesto dodržiavania pokynov v návode **malo riadiť obyčajnou ľudskosťou**:

- Nerobte ľuďom so zdravotným znevýhodnením nič, čo by ste neurobili hocikomu inému (hladkanie po hlave, bezdôvodný dotyk atď.).
- Uplatňujte princíp „**Nič o nás sa nedeje bez nás**“. Uistite sa, že ľudia so zdravotným znevýhodnením sú zapojení do procesu rozhodovania.
- Obsad'te **ľudí so zdravotným znevýhodnením do vedúcich pozícií**, ak prejavia záujem. Ostatní ľudia tak môžu oceniť ich odolnosť či silu a kriticky zhodnotiť vlastné postoje a stigmy.
- **Nepodliehajte domnienkam, vždy sa pýtajte**. Jeden schodík automaticky neznamená, že osoba na invalidnom vozíku potrebuje pomoc. Ľudia so zdravotným znevýhodnením zvládajú svoj život v neinkluzívnom prostredí. Ak budú potrebovať pomoc, požiadajú o ňu. A ak uvidíte, ako má niekto v určitej situácii ťažkosti, ponúknite pomoc a uvidíte, či je potrebná.
- Ponúknite účastníkom **pozitívne „vzory“**, osoby, s ktorými sa môžu identifikovať a učiť sa od nich.

Jazyk a komunikácia v inkluzívnych projektoch

Použitie **jazyka a komunikácie** je kľúčové a ide ruka v ruke s prístupnosťou informácií a efektívnou účasťou. Okrem toho, že nemôžeme predpokladať existenciu spoločného jazyka, sa komunikačné zručnosti v zmiešaných skupinách (ľudí so zdravotným znevýhodnením aj bez neho) môžu značne líšiť v materinskom aj cudzom jazyku. Mladí ľudia môžu na komunikáciu využívať posunkový jazyk, piktogramy alebo iné alternatívne komunikačné stratégie. Niektoré aspekty, ako vizualizácia písaného obsahu či preložené pracovné materiály, by mali byť integrálnou súčasťou návrhu projektu už od začiatku, aby sa odstránili viditeľné aj neviditeľné jazykové a komunikačné bariéry. Komunikácia medzi všetkými zainteresovanými osobami sa musí aktívne podporovať.

Môžete aj nemusíte poznať komunikačné preferencie svojich účastníkov už na začiatku. Niektorí mladí ľudia dokonca možno ani nedajú najavo, ak niečomu nerozumejú. Na posilnenie komunikácie vo vašich mládežníckych aktivitách existujú stratégie, ktoré by ste si mali stanoviť a implementovať ich už na začiatku.

Jednou zo stratégií je **všeobecné používanie inkluzívnej komunikácie**. Zjednodušte informácie použitím ľahko čitateľného jazyka (ETR), používajte jasné a jednoduché vyjadrovanie, vysvetľovanie krok za krokom, reč tela, vizualizácie, gestá, obrázky, symboly a predmety, aby boli

informácie prístupné všetkým účastníkom. Využite **vizuálnu komunikáciu**, hlavne ak vysvetľujete zložité abstraktné súvislosti v jednoduchej grafickej forme.

Naučte sa viac o jazyku a komunikácii v medzinárodnom inkluzívnom vzdelávaní v publikácii **Perspective: Inclusion** (Kreisau-Initiative, 2017).

Ďalšia možnosť je aplikovať v komunikácii **multisenzorický prístup**. Ak jeden zo zmyslov chýba alebo je slabší (napríklad zrak alebo sluch), môže byť na prijatie informácie využitý iný zmysel. Napríklad obrázky môžete opísať verbálne, či písaný jazyk podporiť obrázkami. Textové a verbálne správy v kombinácii so symbolmi, farbami či nákresemi sú ľahšie pochopiteľné a nevyžadujú si schopnosť čítať. Týmto spôsobom ponúknete viacero kanálov na pokrytie mnohých komunikačných potrieb.

A... buďte trpezliví/á. **Vždy sa uistite, že danú informáciu pochopili všetci**. Ak nie, vysvetlite ju znova. Nechajte účastníkom dostatočný čas pripraviť si otázky a následne sa ich opýtať.

Existujú aj **všeobecné odporúčania na komunikáciu s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením**. Môžu vám poskytnúť predstavu, čomu venovať pozornosť. Ale najlepší spôsob, ako sa oboznámiť s ich komunikačnými potrebami, je opýtať sa samotných účastníkov. Aby bol proces zábavnejší, môžete využiť skupinové aktivity, pri ktorých účastníci navzájom spoznajú svoje komunikačné preferencie, napr. multisenzorické partnerské rozhovory, kde tre-

ba úlohy vykonať s použitím posunkového jazyka, obrázkov, verbálneho jazyka atď.

Pozrite sa na Factsheet 2.5

➤ **10 key principles when communicating with people with disabilities** (Chupina, K., 2020, in IJAB (ed.), s. 20).

Dôležitý spôsob ako odstrániť komunikačné bariéry a uistiť sa, že má každý človek prístup ku všetkým informáciám, je zapojiť **jazykovú mediáciu** (napr. s dobrou znalosťou jednoduchého jazyka), **tlmočnikov do posunkového jazyka** alebo **živé titulky** (hovorené slovo a audio obsah sa pretvára do písaného slova a takmer simultánne zobrazuje na plátne alebo obrazovke).

Myslite na to, že rovnako ako na svete poznáme rôzne písané a hovorené jazyky, rôzne národy majú aj **rôzne posunkové jazyky a dialekty**. Existuje aj medzinárodný posunkový systém podobný americkému posunkovému jazyku (ASL), ale nemôžete predpokladať, že všetci účastníci využívajúci posunkový jazyk ovládajú aj medzinárodný posunkový systém. Nakoniec sa môže stať, že budete potrebovať niekoľkých tlmočnikov do posunkového jazyka.

„Najväčšie obavy vzbudzovala komunikácia, jazyk. Obavy z toho, že nebudem môcť hovoriť s ostatnými. Našťastie sa moje obavy veľmi rýchlo rozplynuli, pretože „Stavba mostov“ (Building bridges) je o stavaní skutočných mostov v komunikácii. Začali sme sa s ostatnými účastníkmi projektu viac rozprávať a oni ma pochopili a pomohli mi.“

Z vyjadrení účastníkov z Poľska v inkluzívnej mládežníckej výmene Building Bridges.

Mladí ľudia často hovoria o obavách z toho, že nebudú schopní komunikovať. Využite **jazykovú animáciu** a iné metódy a aktivity, vďaka ktorým si účastníci môžu **precvičiť neverbálne, verbálne aj alternatívne komunikačné stratégie**. Je to vynikajúca príležitosť im odľahčeným spôsobom ukázať, že komunikácia nie je taká náročná. Aktívne to pomôže rozvoju komunikácie medzi účastníkmi a namotivuje ich k rozvoju ich vlastných komunikačných stratégií, ktoré môžu využívať medzi sebou.

Spoznajte ➤ **Language animation – the inclusive way.** (IJAB (ed.), 2017).

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Môžete požiadať o podporu inklúzie na odstránenie komunikačných bariér. Viac v kapitole Podpora inklúzie v programoch Erasmus+ a Európsky zbor solidarity, ↘ s. 55.

Avšak nielen komunikácia sama o sebe je dôležitá. Spôsob, akým prebieha, je rovnako dôležitý. **Určite si komunikačný tón.** Používajte **pozitívny a inkluzívny (nediskriminačný) jazyk s ohľadom na rozmanitosť**, aký dáva ľuďom pocit, že sú prijímaní a vítaní, a poskytuje im pocit spolupatričnosti. Terminológia využívaná v inkluzív-

nom jazyku sa vyhýba vylučovaniu a stereotypom. Upúšťa sa tu od opisného jazyka vykresľujúceho jednotlivcov (skupiny ľudí) ako neschopných, menej hodnotných a pod. Myslite na to, že všetko, čo povieť, má dopad a ovplyvňuje pocity ľudí a ich výkon. Ľudia vás ako členov tímu počujú a počujúajú. Ak používate jazyk vykresľujúci nejakého jednotlivca ako bezmocného, poľutovaniahodného alebo závislého na druhých, túto predstavu od vás preberajú aj ostatní a ovplyvňuje ich vnímanie danej osoby. Preto si dávajte pozor na slová aj činy. Môžu mať veľkú silu.

Inkluzívny návrh vzdelávacieho procesu

Aby sme navrhli inkluzívne vzdelávacie zážitky, je dôležité uvedomiť si, že každý človek je iný. Cieľ inkluzívnych vzdelávacích zážitkov sa okrem implementácie dostupných aktivít dynamicky rozvíja, od naplnenia potrieb spojených so zdravotným znevýhodnením k naplneniu potrieb celého spektra ľudskej rozmanitosti. **Vnímavosť a empatia sú dve základné hodnoty inkluzívneho návrhu: vnímavosť, aby sme rozpoznali rozmanitosť účastníkov, a empatia, aby sme zakomponovali ich individuálne potreby do všetkého, čo robíme.**

REFLEXIA

Nepochybne ste už mali šancu pripraviť program pre rôzne projekty. Čo by ste urobili inak pri plánovaní inkluzívneho projektu?

Program inkluzívneho mládežníckeho projektu

Dobre **premýšľaný program** a **starostlivo vybrané metódy** dajú vám aj vašim mladým ľuďom istotu a zorientovanie sa pri spoločnej činnosti. Musíte nájsť rovnováhu medzi pracovným časom, oddychom, zábavou a vzdelávaním a mali by ste ju naplánovať **SPOLU S mladými ľuďmi**, nielen PRE nich.

Ale pamätajte si, že **nepredvídateľné situácie** sú bežnou súčasťou ľubovôlej aktivity. Položte si preto otázku, či je váš program dostatočne flexibilný a dokáže

poskytnúť viac času, ak to bude potrebné. Vo všeobecnosti by mali inkluzívne projekty prebiehať **pomalším tempom**. V skupine rozmanitých ľudí budete mať takých, čo sa unavia rýchlejšie ako ostatní alebo kratšie udržia pozornosť, takže budú potrebovať viac **prestávok**. Uistite sa, že ste ich naplánovali dostatok.

Keďže zvyčajne je naplánovaných viacero aktivít, je dobré **predstaviť denný rozvrh** na začiatku dňa, lebo to poskytuje istotu a možnosť zorientovať sa. Napriek tomu v pravidelných intervaloch opakujte, čo bude nasledovať, pretože pre niektorých ľudí je náročné zapamätať si každý detail. Niektorí ľudia potrebujú **viac inštruktáže** než iní, a dokonca sú zmätení, keď inštruktáž chýba. Uistite sa, že máte pevne stanovené programové aktivity (pozrite rituály **➔ s. 45**), aby ste zabezpečili štruktúru a vedenie. **Vysvetľujte všetko, čo robíte**. Uistite sa, že mladí ľudia vždy vedia, prečo sa niečo deje. Pre niektorých ľudí je jednoduchšie rozumieť aktivite, ak poznajú jej účel a proces.

Reflexia a pravidelné vyhodnocovanie dáva mladým ľuďom priestor podeliť sa o nápady na zlepšenie, ktoré by sa mohli pretaviť do aktivít, alebo o nápady na aktivity, ktoré by radi zahrnuli do procesu. Hodnotiaci proces môže byť pre niektorých účastníkov pomerne abstraktný. Ponúknite reflexiu alebo krátke zhodnotenie hneď po stretnutí alebo aktivite, aby si ich mohli priamo spojiť s čerstvým zážitkom. **Zosumarizujte aktivity** alebo vzdelávacie procesy a poskytnite navádzajúce otázky, čo pomôže účastníkom zamyslieť sa nad svojimi zážitkami. Uistite sa, že máte k dispozícii **chránené miesto**, kde môžu mladí

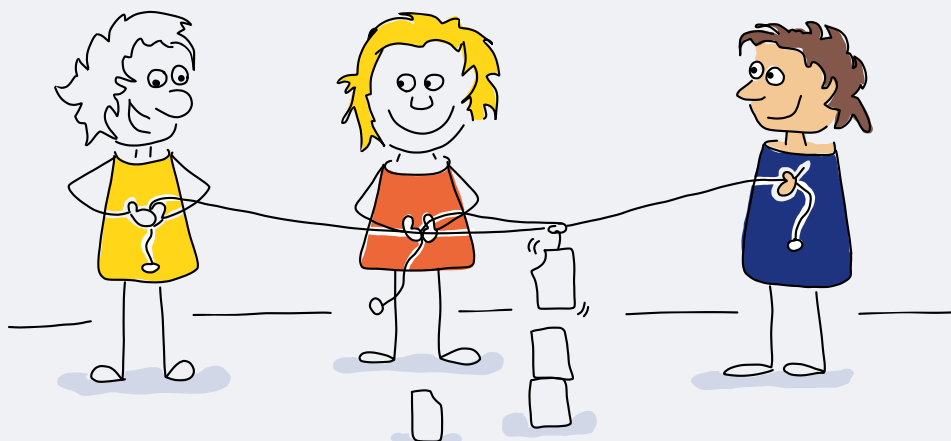

Ľudia hovoriť o svojich obavách a potrebách (napr. hodnotiace kolá). Nie každý človek sa musí nevyhnutne cítiť pohodlne pri rozprávaní pred skupinou (dokonca aj pred malou skupinou). Poskytnite mladým ľuďom informácie o možnosti individuálnych (one-to-one) stretnutí s členmi tímu a uistite sa, že vedia, **na koho sa môžu obrátiť, ak potrebujú podporu.**

Aktívna účasť neznamená len podeliť sa o nápady; znamená tiež konať. Zverte mladým ľuďom zodpovednosť organizovať a facilitovať aktivity, aby sa mohli deliť o svoje vedomosti a schopnosti. Buďte pripravený/á ich podporiť. Ale nezabúdajte, že niektorí účastníci nemusia byť zvyknutí robiť rozhodnutia sami alebo si myslia, že na ich názore nezáleží. Investujte čas, aby ste ich zapojili. Povzbudte ich (krok za krokom!), starostlivo počúvajte, a hlavne im ukážte, že na ich nápadoch záleží. A to tým, že ich podľa možnosti implementujete. Ale pamätajte si: nič nie je viac frustrujúce a odradzujúce než keď od vás chcú, aby ste sa podelili o nápady, a potom...už nič. Ak zapojíte **mladých ľudí do rozhodovania, berte ich vážne.** Využite ich nápady na vylepšenie svojho mládežníckeho projektu. A ak niečo nie je možné, buďte transparentný/á a vysvetlite prečo.

Pre inkluzívny vzdelávací proces sú dôležité nasledujúce prvky:

- **Aktivity na budovanie skupiny** vytvárajú základ pre skupinový proces a sú dôležité v poskytovaní príležitostí, aby sa členovia skupiny navzájom spoznali a rozvíjali pocit spolupatričnosti. Zábavný spôsob prelomenia ľadov (icebreaker) a spoznávacie aktivity prispievajú k pozitívnej atmosfére v skupine a zabezpečujú oceňujúci a efektívny spôsob spolupráce medzi mladými ľuďmi. V inkluzívnych skupinách si tieto procesy môžu vyžadovať viac času, a tento čas musíte napláňovať.
- **Energizéry** zvyšujú skupinovú energiu a stimulujú koncentráciu. Keď ich využívate, hovorte o nich radšej ako o **aktivitách a metódach**, nenazývajte ich hrami. Niektoré vekové skupiny môžu byť zaujaté, lebo si hry automaticky spájajú s deťmi.
- Niektorým mladým ľuďom sa tieto aktivity môžu javiť ako hlúpe a je pre nich ťažšie prekonať svoje vnútorné bariéry a zapojiť sa. Vždy je dobré, keď sa osoby považované za vzory,

ako sú vedúci skupín a členovia tímu, tiež zapoja do týchto aktivít a zabávajú sa pri nich.

Hľadáte inkluzívne energizéry?
Nápady nájdete tu: ➤ **Game-Creator: DIY.**

➤ **Jazyková animácia** (➤ s. 41) pomáha účastníkom prekonať jazykovú bariéru a posilniť komunikáciu a spoluprácu. Keďže sa komunikačné preferencie v inkluzívnych skupinách rôznia, tieto hry sa môžu použiť na ich preskúmanie. Účastníci si môžu zdokonaľiť stratégie neverbálnej komunikácie alebo sa naučiť povedať frázy ako „Ďakujem“ a „Ako sa máš“ v posunkových jazykoch. Alebo: skúšali ste už zistiť, aké zvuky vydávajú zvieratá v iných jazykoch? Môže to byť veľká zábava!

➤ **Práca na cieľoch vzdelávania** (pozrite osobnú cestu ➤ s. 27) pomáha mladým ľuďom pochopiť ich proces učenia sa a rozmyšľať o ňom. Odporúčateľný nástroj je Youthpass, ktorý mladých ľudí nabáda zúčastniť sa procesu, kde si viac uvedomia vlastný proces vzdelávania, zdefinujú smery vzdelávania a zamyslia sa nad jeho výsledkami.

Preskúmajte možnosti nástroja
➤ **Youthpass** (Youthpass,) na spoznanie a zdokumentovanie procesu vzdelávania a jeho výsledkov.

➤ Hovorte s mladými ľuďmi o tom, čo sa chcú pri projekte naučiť. Začnite na začiatku projektu (alebo už počas príprav) otázkami o ich očakávaniach a cieľoch vzdelávania. Na zvýraznenie dôležitých vzdelávacích momentov a zváženie ďalších krokov využite každodenné zhodnotenie a reflexiu. Vy aj vaši partneri sa pripravte, že po skončení projektu budete mladých ľudí týmto procesom sprevádzať. Ale myslite na to, že niektorým mladým ľuďom sa proces môže zdať príliš abstraktný. Ponúknite vedenie (individuálne, ak je to potrebné a možné) a kladte špecifické otázky. Počúvajte dôsledne a vlastnými slovami zhrňte, čo ste si vypočuli, aby ste sa uistili, že ste pochopili, čo myslia. Môžete zaviesť používanie predpripraveného diára s navádzajúcimi otázkami o programe, aby ste **zaznamenávali** ich myšlienky a nápady **udržateľným spôsobom**.

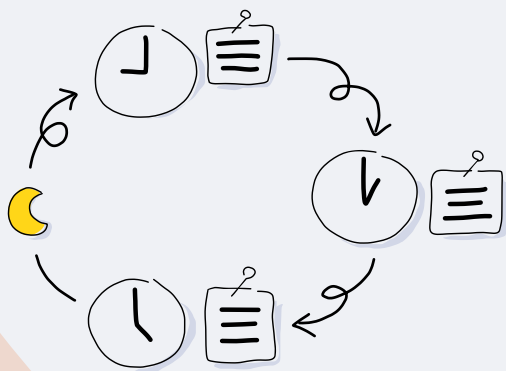
➤ Nezabudnite na **voľný čas** v programe, aby mali mladí ľudia priestor na oddych a reflexiu. Sú to chvíle, kedy mladí ľudia spoločne trávia čas v neformálnom prostredí. Často to prináša neoceniteľné vzdelávacie momenty.

Pravidelnosť v rituáloch

(Skupinové) rituály vytvárajú v projekte pravidelnosť. Sú to ustálené a opakované aktivity. Samy o sebe sú obzvlášť dôležité pre mladých ľudí (hlavne pre ľudí so psychosociálnym alebo mentálnym postihnutím), ktorí potrebujú inštruktáž a štruktúru, aby sa cítili pohodlne a uvoľnene. Rituály pomáhajú utváraní puta, pocitu spolupatričnosti a istoty, ale hlavne poskytujú referenčný bod.

Nápady na skupinové rituály:

- Ranný kruh je rituál na začiatok dňa. Mal by byť každé ráno v rovnakom čase, na rovnakom mieste, a dodržiavať rovnakú štruktúru. **Každý človek tak bude vedieť, kam ísť a čo sa bude diať po raňajkách ako prvé.** Ranný kruh môže obsahovať nasledujúce prvky: spoločnú pieseň, energizér, inštruktážne stretnutie o tom, **čo sa bude cez deň diať** (prezentácia denného programu), a priestor pre mladých ľudí, aby sa mohli podeliť o svoje pocity a momentálne myšlienky.
- Poobedné aktivity môžu začať na rôznych miestach. Dobrým zvykom je tiež **vždy sa po prestávke stretnúť na dohodnutom mieste (napr. v seminárnej miestnosti)**. Mladí ľudia môžu prísť samostatne a nezablúdia pri hľadaní správneho miesta (stres, frustrácia). Rýchly energizér a pripomenutie, čo bude nasledovať, a potom môže odísť celá skupina spolu alebo môže člen tímu niekoho odprevadiť.
- **Denné zhodnotenie** (napríklad vždy pred večerou) je veľmi dôležitý rituál **na uzavretie dňa**. Rovnako je vhodné tento bod zaradiť do programu vždy v rovnakom čase a na rovnakom mieste.

Metódy v inkluzívnom mládežníckom projekte

REFLEXIA

Spomeňte si na jednu zo svojich obľúbených metód. Fungovala by v rozmanitej skupine? Kde vidíte výzvy? Napadá vám, čo by ste mohli zmeniť, aby ste zabezpečili, že metóda bude fungovať a dosiahne svoj cieľ?

Pravdepodobne ste hneď dostali pár nápadov len tak bez rozmýšľania, lebo v skutočnosti robíme presne to: neustále prispôbujeme metódy novým kontextom, potrebám a situáciám v skupine. Pridáme alebo vymeníme menší prvok, aby metóda lepšie fungovala pre špecifickú skupinu. Inkluzívne metódy sa vytvárajú rovnakým spôsobom. **Nemusíte znovu objavovať Ameriku.** Môžete aj naďalej používať obľúbené metódy a prístupy. Rozdiel je v tom, že niekedy je pri zdravotnom znevýhodnení, potrebách a možnostiach účastníkov potrebné využiť viac kreativity, prispôbovania a zjednodušovania.

Navrhňte metódy **pôsoiace na viacero zmyslov a schopností** a umožnite holistický vzdelávací proces. Ľudia, **ktorí sa učia rozdielnymi spôsobmi**, si takto vždy nájdu niečo, čo ich zaujme. Prispôbte metódy, aby mohli mladí ľudia **využiť a ukázať svoje schopnosti a silné stránky** a zbaviť sa iracionálneho pocitu nedostatočnosti. Inkluzívne prístupy sa zameriavajú na individuálne schopnosti a talent. Možno niekto obzvlášť pekne kreslí alebo spieva. Skupinové úlohy, kde treba zapojiť rôzne schopnosti a silné stránky, môžu niekedy poskytnúť priestor

na vyniknutie rozdielnym ľuďom, čo vedie k uznaniu a zvyšovaniu sebavedomia. Samozrejme, pre skupinový proces je zásadné hľadať spoločnú reč. Ale nebojte sa ukázať rozdiely, aby **mohla byť rozmanitosť uznaná za pozitívnu vlastnosť**.

„Pre všetkých bolo veľkým prínosom, že sme museli vyjsť zo svojej komfortnej zóny...Tu, v projekte, sme museli robiť veci, aké sme nikdy predtým nerobili, s ľuďmi, čo sme nikdy predtým nepoznali... Ale ľudia chceli experimentovať, chceli si nájsť veci, ktoré by mohli robiť, aby sa dostali zo svojej komfortnej zóny...“

Z vyjadrení účastníkov z Grécka v inkluzívnom projekte The Mask (Dadanides, S., 2018).

Je veľa spôsobov, ako dosiahnuť cieľ. V inkluzívnom prostredí nemusia všetci robiť všetko rovnako. Ponúknite rozmanité možnosti (napr. niekto uprednostňuje písanie, niekto zase kreslenie alebo tanec a pod.), aby sa mohli mladí ľudia dopracovať k špecifickým cieľom spôsobom, aký im najviac vyhovuje. Mať možnosť samostatne si vybrať, ako dosiahnete cieľ, dá mladým ľuďom pocit posilnenia. Ak sú v ponuke rozmanité aktivity, namiesto vysvetľovania, o čo ide, zvážte **možnosť poskytnúť priestor vyskúšať si ich** (napr. na krátkom ukážkovom workshope na začiatku programu). Nie každá osoba si dokáže aktivity vizualizovať. Tým, že si ich mladí ľudia vyskúšajú, získajú lepší prehľad o aktivite a ľahšie sa rozhodnú, čo chcú robiť. **Meňte prostredie s cieľom spestrenia a stimulácie.** Ponúknite aktivity v menších

aj väčších skupinách aj individuálne úlohy. Niektorí ľudia sa v menších skupinách cítia pohodlnejšie a ľahšie si tak poradia.

Záverečná fáza inkluzívneho projektu

Záverečná fáza projektu je **dôležitý premostovací moment** medzi projektom a návratom mladých ľudí do ich „bežného“ života. Často je veľmi emocionálna, hlavne ak sa vytvorili blízke priateľstvá a vzťahy. Mladí ľudia môžu mať doma náročnú situáciu, alebo žijú v inštitúciách s prísnu štruktúrou a pravidlami, a už len predstava návratu im môže spôsobovať problém. Iní sa môžu cítiť zmenení a zápasia s rozhodnutiami o ďalších krokoch vo svojom osobnom smerovaní. Je veľmi dôležité plánovať túto fázu dôsledne a využiť aktivity, ktoré v mladých ľuďoch zanechajú pozitívne emócie a posilnia ich.

Tu je pár nápadov, ktoré môžu mať posilňujúci efekt v záverečnej fáze inkluzívneho mládežníckeho projektu:

➤ Záverečná udalosť (napr. exhibícia alebo predstavenie) je efektívny nástroj posilnenia. Každá osoba sa môže v rámci vzdelávacieho procesu podeliť o osobné úspechy. Je to chvíľa vzrušenia a pozitívnych emócií. Ľudia so zdravotným znevýhodnením, často nevelmi zvyknutí na uznanie od svojich rovesníkov bez zdravotného znevýhodnenia, sa cítia ocenení a majú pocit, že zapadli. Pre mladých ľudí bez zdravotného znevýhodnenia to môže byť ďalší krok k zmene ich pohľadu a postoju k ľuďom so zdravotným znevýhodnením.

- Európske vzdelávacie aktivity by mali mať **dlhodobu udržateľný dopad** na život mladých ľudí, takže aj pohľad dopredu je neodmysliteľnou súčasťou práce **na svojom osobnom smerovaní**. Pre niektorých môže byť tento proces ľahší než pre iných. **Zjednodušte proces** ponúknutím navádzajúcich otázok a príkladov.
- Záverečné zhodnotenie je nevyhnutný rozlúčkový rituál, ktorý ľuďom umožňuje rozlúčiť sa a odísť s pozitívnymi emóciami. Je neoceniteľné podeliť sa o myšlienky a pocity, vypočuť si, čo majú ostatní na srdci, nechať sa prekvapiť a dojať. Vyberte vhodné metódy, aby ste zapojili všetkých. Písomné zhodnotenie nemusí byť najlepšia voľba, ak majú členovia skupiny problém s písaním. Podporte proces napríklad výberom pozitívnych fotografií, prekladom alebo kreatívnymi metódami.

Nápady nájdete v
 ➤ **Evaluation methods** (SALTO-YOUTH, 2014, s. 115).

- Všetci účastníci európskych mládežníckych projektov majú nárok ➤ **Youthpass**. Youthpass je certifikát a proces, ktorý účastníkom umožňuje zamyslieť sa a uvedomiť si svoj vzdelávací proces a rozvoj počas účasti v európskom mládežníckom projekte. V Youthpasse, ako certifikáte, sa dosiahnuté výsledky účastníkov uznávajú na základe sebahodnotenia v oficiálnom certifikáte, a týmto spôsobom sa chápe účasť v projektoch ako vzdelávací zážitok. Takéto formálne uznanie dáva mladým ľuďom so zdravotným

znevýhodnením šancu ukázať svoje nadobudnuté kompetencie organizáciám, potenciálnym zamestnávateľom a pracovným poradcom. Na ešte väčšie umocnenie efektu môžete zvážiť udeľovanie certifikátov na slávnostnej ceremónii.

Ak sa chcete o Youthpasse dozvedieť viac: ➤ **Youthpass Unfolded - also for Inclusion Groups** (SALTO-YOUTH, 2016).

„Ako to, že to bol pre nás skvelý zážitok? ...Spolupracovali sme výnimočným spôsobom. Vedeli sme, čo by mohol byť problém, ešte než sme sa k nemu dostali, a boli sme odhodlaní všetky problémy prekonať. Vďaka tomu sa stalo niečo neočakávané a ešte úžasnejšie. Našli sme si skutočných priateľov. Ľudí, ktorí nás inšpirovali. Ľudí, ktorí v nás vyvolávali šťastie. Ľudí, pri ktorých sa zdalo, že sa poznáme desaťročia, aj keď sme sa poznali len 6 alebo 7 dní.“

Z vyjadrení účastníkov a filmárov so zdravotným znevýhodnením z Grécka v inkluzívnom projekte
 ➤ **The Mask** (Dadanides, S., 2018).

Manažment rizík

Na zabezpečenie pozitívnych zážitkov počas mládežníckeho projektu je kľúčové si dopredu naplánovať kroky, aby ste boli dobre pripravený/á na možné výzvy. No aj tak sa veci stále môžu pokaziť. Ale to je v poriadku. Postupujte krok za krokom! Najdôležitejšie je **vytvoriť bezpečné prostredie založené na dôvere**, kde je prijateľné a obohacujúce **poučiť sa z chýb**. A ak veci nefungujú, ako majú, stále môžete nájsť riešenie spoločne.

Vytvorte si plán zhodnotenia rizík

Proces vytvárania plánu zhodnotenia rizík vám pomôže identifikovať možné riziká a problémy, ktoré sa môžu vyskytnúť počas projektu, a pripraviť vás na neočakávané. Je to nevyhnutný nástroj, ktorý vám aj vášmu tímu umožní rýchlo reagovať a zaistiť bezpečnosť a zdravie mladých ľudí. Poradte sa so svojim tímom a mladými ľuďmi o **možných nedorozumeniach, chybách a nehodách**, čo by sa mohli stať. Uvažujte nad všeobecným rámcom svojho projektu, naplánovaných aktivitách, cestovných plánoch, zdraví a bezpečnosti mladých ľudí, mieste konania a priestoroch pre dobrovoľníkov, individuálnych potrebách zapojených ľudí, interkultúrnych konfliktoch, diskriminačných situáciách atď. Potom **odhadnite pravdepodobnosť rizika** a rozhodnite, aká miera rizika je prijateľná. **Sústredte sa na prevenciu**, ale pripravte si aj plán B v prípade neželanej situácie. Určite si zodpovedné osoby a stratégie, aby každý človek vedel, čo má robiť. A nezabudnite počas implementačnej fázy vyhodnotiť svoj plán zhodnotenia

rizík, pretože projekty sú **dynamické a interaktívne procesy**.

Tu si môžete ako inšpiráciu pozrieť príklady a šablónu: **Risk Assessment** (SALTO-YOUTH, 2006, s. 53).

Zhodnotenie rizík – mladí ľudia

Potenciál konfliktov, nedorozumení, diskriminačného alebo vylučujúceho správania sa znižuje, keď majú mladí ľudia pocit, že zapadajú, a keď vedia prevziať zodpovednosť za proces v projekte. Ale toto všetko sa, samozrejme, stále môže vyskytnúť. Môže sa to stať kedykoľvek; príčin je mnoho a sú rôzne, či už predvídateľné alebo nie. Je dôležité zachovať si všímavosť a flexibilitu.

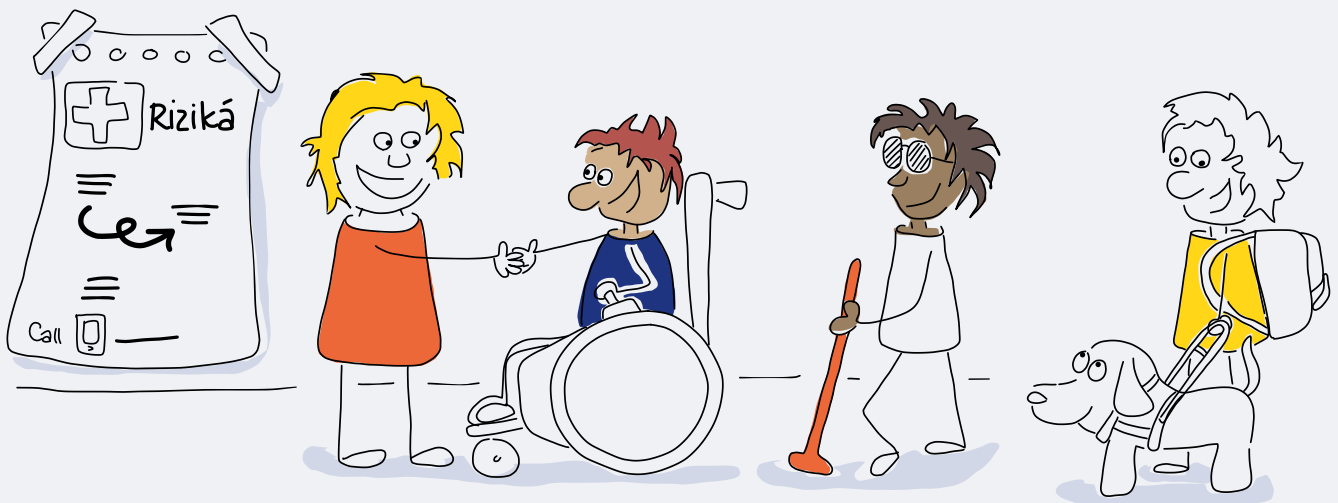
Každý rušivý podnet je prioritou a treba ho vyriešiť rýchlo a transparentne. Pripravte sa na situácie, keď budete musieť zmeniť program, aby ste mohli odstrániť rušivé podnety. Avšak nie všetky problémy sú viditeľné. Neustále hodnotenie a konzultácie, ktoré mladým ľuďom ponúkajú priestor prehovoriť v dôvernom prostredí, môžu napomôcť podobné situácie identifikovať, takže sa môžu vytvoriť stratégie riešenia.

Spísanie **(skupinovej) dohody** (pozrite **s. 38**) môže pomôcť pri riadení konfliktov. Začnite otvorený dialóg a vyzvite mladých ľudí, aby vyjadrili, čo je pre nich dôležité pri vzájomnej interakcii. Môžu sa tak zamyslieť nad vlastnými potrebami, zároveň si vypočuť želania ostatných účastníkov a rozvíjať empatiu. Vo chvíli konfliktu môže prísť skupinová dohoda veľmi vhod.

V zmiešaných skupinách sa môžu vyskytnúť rôzne druhy **neistoty a úzkosti**. Môže sa stať, že určité správanie, ako impulzivnosť alebo neschopnosť udržať pozornosť na dlhšiu dobu (u mladých ľudí sú to možné symptómy porúch neurologického vývoja, ADHD, alebo trizómie 21/Downovho syndrómu), vyvolajú podráždenie alebo potrebu vzdialiť sa od ostatných členov skupiny. Zvyčajne sa to v určitom bode prejaví. Snažte sa podobné situácie identifikovať, ešte než sa vymknú kontrole. Otvorené a úprimné rozhovory často dokážu tieto situácie rýchlo vyriešiť.

Niekedy si možno všimnete, že ľudia nechcú byť **vo fyzickom kontakte** s inou osobou s fyzickým postihnutím alebo s kombinovanými postihnutiami a vyjadrujú to spôsobom, aký by mohol dotknutú osobu zraniť. Je dôležité podobným situáciám predchádzať. Možno by bolo zo začiatku dobré vyhýbať sa metódam, ktoré zahŕňajú rôzne formy fyzického kontaktu, aby sme dali mladým ľuďom čas prispôbiť sa a najskôr sa navzájom osobne spoznať. Môžete tiež využiť to, že vás ostatní pokladajú za vzor. Spôsob vašej interakcie s ľuďmi v skupine slúži ostatným účastníkom ako dôležitý príklad.

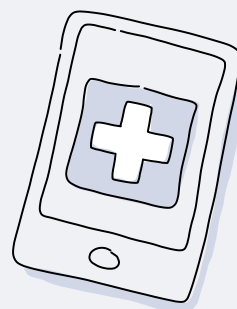
Zhodnotenie rizík – tím

- Stručne svoj tím oboznámte s riadením rizík. Uistite sa, že tím pozná plán zhodnotenia rizík, rovnako aj bezpečnostné postupy a zabezpečenie miesta konania. **Určite jasné povinnosti a mieru zodpovednosti** a vysvetlite akčné plány, aby každý človek vedel, čo robiť, alebo na koho sa obrátiť v prípade núdze či náročnej situácie.
- Poskytnite zoznam kontaktov **s číslami núdzových kontaktov**, číslami vedúcich skupín a ostatných členov tímu.
- Členovia vášho tímu majú v projekte jedinečnú úlohu. Budujú individuálne vzťahy s mladými ľuďmi a počas toho pozorujú rôzne situácie. Ich postoj a pohľad je dôležitý, pretože nikto nemôže byť všade. Zvýšte o tom povedomie vo vašom tíme. **Zaoberajte sa neistotou, hovorte o náročných situáciách a možnom spôsobe riešenia vopred**, aby ste ich na to pripravili.
- Zapojte svoj tím do procesu pochopenia **hodnôt v práci s mládežou** a do procesu, ako ich aplikovať do praxe.
- Uistite sa, že **vedúci skupín majú o účastníkoch všetky dôležité informácie**, a stručne informujte členov svojho tímu o podstatných skutočnostiach, ako sú alergie na jedlo, epilepsia (podstatná, ak sa využíva blikajúce svetlo), lieky, spúšťacie situácie atď. Vedúci skupín by tiež mali mať kontaktné čísla na rodiny účastníkov, aby sa im mohlo v prípade núdze zavolať.

- Budujte medzi všetkými zainteresovanými vzťahy založené na dôvere, aby ste sa mohli **navzájom podporiť** v kritickej alebo náročnej situácii.
- Ustanovte si so svojím tímom **pravidelné (každodenné) hodnotenia**. Tieto procesy môžu odhaliť problémy a výzvy a zabrániť, aby sa niečo pokazilo. Ako tím máte navyše výhodu, že môžete hľadať riešenia spoločne, takže budete môcť reagovať rýchlo a vykonať nevyhnutné úpravy.
- Hovorte s tímom **o bezpečnosti mladých ľudí**. Zvyšujte povedomie o ochrane detí a o nevhodnom správaní (negatívnom nálepkovaní, diskriminácii, vylúčení atď.), a zároveň o nutnosti niečo s ním urobiť.
- Zvýšte citlivosť svojho tímu pri **rozpoznávaní diskriminačného správania** a poskytnite členom tímu školenie na zvládanie rôznych situácií.

➤ **Guidelines for good practice. Young person safety and youth exchange programmes** (léargas, 2004) poskytuje cenné informácie o bezpečnosti mladých ľudí pri mládežníckych výmenách.

Následné aktivity

Mládežnícke projekty nekončia vo chvíli, keď si s mladými ľuďmi zamávate na rozlúčku. Väčšina (procesu) vzdelávania prebieha až po projekte, keď sú všetci zase doma a už mali čas a priestor stráviť všetky zážitky.

Následné aktivity sú neodmysliteľným procesom hodnotenia a monitorovania, dlhodobu udržateľného procesu plánovania projektu, rozvoja kvality práce s mládežou a pokračujúcej podpory pre mladých ľudí. Z veľkej časti **sa pri následných aktivitách zamerajte na aspekty spojené s inklúziou, rozmanitosťou a účasťou mladých ľudí s menším množstvom príležitostí** vo vašom projekte.

Tu sú príklady, ako môžu následné aktivity vplývať na inkluzívnosť vašich projektov a na zapojených ľudí:

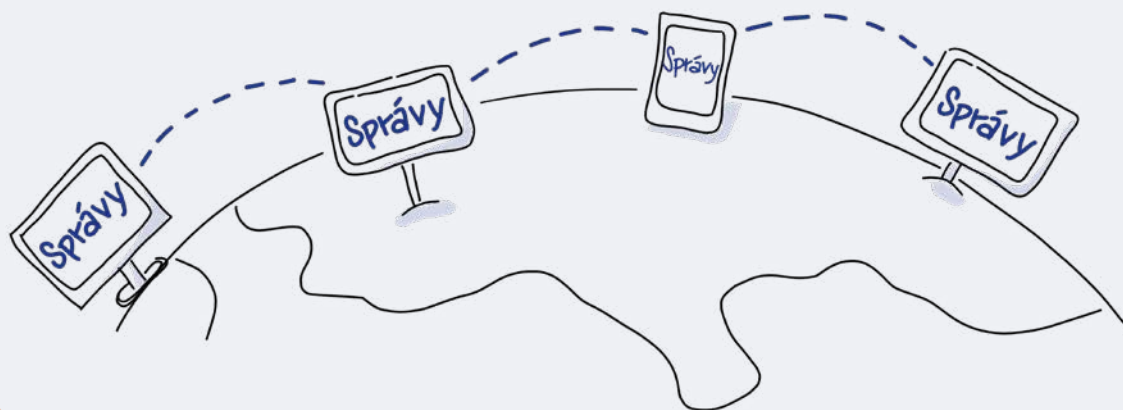
- Vyzvite členov svojho **projektového tímu**, aby sa zamysleli nad svojimi skúsenosťami pri práci so zmiešanými skupinami (s ľuďmi so zdravotným znevýhodnením aj bez neho). Rozvíjať sa a učiť zo skúseností ostatných je dôležitý krok. Hovorte o výzvach aj úspechoch a vyzvite členov tímu, aby

sa tiež podelili o svoj pohľad a skúsenosti. Čo sa naučili a čo by nabudúce urobili inak, aby boli inkluzívnejší a brali väčší ohľad na rozmanitosť? Spýtajte sa, čo by ste vy mohli urobiť inak, aby ste zlepšili kvalitu ich práce. Dodajte im odvalu zúčastniť sa na školeniach, aby sa mohli rozvíjať.

Objavte metódu ➤ **Peer consulting** (Coverdale) a podporte tím tak, že zapojíte vedomosti a skúsenosti rovesníkov aj členov tímu.

- **Vedúci skupín** sú často profesionáli, ktorí s účastníkmi pracujú aj doma. Počas inkluzívnych mládežníckych projektov sledujú, čo mladí ľudia robia a ako sa správajú v novom prostredí. Pretože sa môžu pozrieť na proces zvonku, často sú pozitívne prekvapení tým, čo vidia. Povzbudte ich, aby sa zamysleli nad novozískaným pohľadom na vec, keďže **môže významne ovplyvniť ich profesionálny prístup**. Keďže oni majú konkrétne vedomosti o účastníkoch, zhromažďujte ich rady a spätnú väzbu a podporte tím dlhodobý rozvoj svojho inkluzívneho projektu.

➤ Zhodnoťte projekt s pomocou svojej **siete medzisektorových partnerov**. Zahrňte spätnú väzbu od účastníkov, členov tímu a vedúcich skupín. Čo vám dala spätná väzba? Pozrite sa na stanovené ciele. Ste spokojní so svojou sieťou partnerov? Mali by ste prizvať viac partnerov (možno pracujúcich so špecifickými cieľovými skupinami)? Oslovili ste nové cieľové skupiny? Bol váš projekt taký rozmanitý, ako ste čakali? Bolo jednoduché osloviť potenciálnych účastníkov, alebo by ste mali vylepšiť komunikačné materiály a stratégie a rozšíriť svoj dosah? Čo ste sa naučili? Čo chcete zlepšiť, aby boli vaše projekty inkluzívnejšie a brali väčší ohľad na rozmanitosť? Zdokumentujte výsledky diskusie pre nasledujúce inkluzívne projekty, ktoré plánujete.

Rozchýrte to!

Aktivity na zlepšenie viditeľnosti, šírenia a zužitkovania vášho inkluzívneho projektu, jeho výsledkov a úspechov sú zásadné, ak chcete osloviť **oveľa širšie publikum**, nielen zúčastnených, a ak chcete zaistiť nepretržitý vplyv na európsku inkluzívnu prácu s mládežou. S použitím rozličných diseminačných stratégií môžete ostatných oboznámiť s výsledkami projektu, získanými vedomosťami aj pozoruhodnými zážitkami, a takto ich inšpirovať k budúcim aktivitám a angažovanosti. **Šírenie výsledkov vášho projektu je tiež silným nástrojom presadzovania inklúzie a rozmanitosti ako samozrejmej praxe.**

Ako šíriť projekt:

➤ So svojimi partnermi si **už v prípravnej fáze** vytvorte diseminačnú stratégiu,

aby ste mohli začať s aktivitami, kým bude projekt prebiehať. Vezmite do úvahy stanovisko a požiadavky všetkých zúčastnených strán a zamyslite sa nad tým, **čo chcete** svojimi aktivitami **komunikovať** a prečo, ale aj **na koho sa zameriavate**, hlavne vo vzťahu k inklúzii a rozmanitosti.

➤ **Podel'te sa o svoje výsledky, zážitky, metódy a dobrú prax** v inkluzívnych projektoch, **aby ste presadzovali inklúziu a rozmanitosť ako bežný jav** a svojou inkluzívnou prácou **inšpirovali** iné mládežnícke organizácie či pracovníkov s mládežou. Nechajte výsledky kolovať celou sieťou partnerov, v existujúcich skupinách na sociálnych médiách a online platformách, ako je SALTO-YOUTH Toolbox alebo Erasmus+ Project Results Platform (Diseminačná platforma programu Erasmus+). Oslovte komunity združujúce ľudí so zdravotným znevýhodnením, aby ste pritiahli pozornosť na svoj inkluzívny mládežnícky projekt a inkluzívnu medzinárodnú prácu s mládežou.

➤ Sprístupnite svoje diseminačné materiály. Takto ukážete svoj úprimný inkluzívny postoj. Zároveň vytvárate možnosť osloviť svojimi výsledkami nové cieľové skupiny. Môžete tak nájsť nových relevantných partnerov a zaujať ďalších mladých ľudí.

➤ **Mladí ľudia sú dôležitým činiteľom v medzinárodných projektoch.** Zapojte ich a nechajte ich povedať svoj príbeh, podeliť sa o zážitky a **informovať rovesníkov** o príležitostiach v rámci programov Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity. Vyzvite ich, nech napíšu správu do informač-

ného bulletinu organizácie alebo nech za podpory partnerov projektu zorganizujú vo vašej organizácii či miestnej komunite nejakú udalosť.

Návrat domov

Je možné, že sa mladí ľudia vrátia do domáceho prostredia určitým spôsobom zmenení zážitkami a vzdelávacím procesom v projekte. Následne môžu mať vo svojom rodinnom prostredí alebo medzi rovesníkmi **problém vrátiť sa späť** na pozíciu, kde sa predtým nachádzali. Tento proces si môže **vyžadovať viac osobnej podpory**. Môže toho byť na nich veľa a nemusia mať vo svojom blízkom okolí ľudí, na ktorých by sa mohli obrátiť. Diskutujte o otázke podpory, dokonca už **počas prípravy projektu**, aby ste zdôraznili, že ide o kľúčovú časť celého procesu a že si vyžaduje prípravu. Vymeňte si navzájom príklady dobrej praxe, aby partneri a vedúci skupín mohli rozvíjať svoje stratégie podpory.

Uistite sa, že mladí ľudia majú k dispozícii kľúčové osoby, na ktoré sa môžu s dôverou obrátiť. Porozmýšľajte o metódach alebo stratégiách koučingu na pozitívnu **podporu transformačného procesu**. Zapojte aj členov siete mladých ľudí (rodinu, priateľov, dôverníkov), ak ste sa na tom s dotýčnou osobou vopred dohodli, aby bol proces čo možno najexkluzívnejší.

Usmerňujte mladých ľudí v používaní ich zručností, vedomostí a perspektív pri účasti na spoločenských aktivitách či pri práci s mládežou, alebo **sa aktívne zapojte** do ich miestnej komunity. Pripravte si prehľad o miestnych skupinách a aktivitách, a rovnako aj o iných príležitostiach, ako je sieť **↘ EuroPeers** (SALTO-YOUTH). Zoznámte mladých ľudí s inými možnosťami v programoch Erasmus+ pre oblasť

mládeže a Európsky zbor solidarity, napríklad **↘ Youth participation activities** (European Commission, 2021) alebo **↘ European Solidarity Corps Solidarity projects** (European Youth Portal).

Pozrite si nápady na aktívne zapojenie mladých ľudí v **↘ DARE Youth Peer Support Model** (DARE DisAble the barRiErs, 2020).

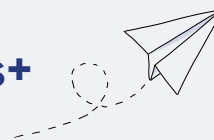
„Nechýbalo mi veľa k predčasnému odchodu zo školy. Našťastie ma miestna organizácia pozvala na inkluzívnu mládežnícku výmenu do Poľska. Bol to pre mňa prvý pobyt v zahraničí. Moja angličtina nebola dobrá. Zo začiatku to bol boj, prejavila sa aj moja plachosť...ale nakoniec sa mi ani nechcelo odísť a všetci sme sa rozplakali. Táto skúsenosť ma nejakým spôsobom zmenila, a keď sa mi donieslo, že je možnosť zúčastniť sa v lete znovu, v škole začalo byť vidno, že sa veľmi snažím, a dostalo sa mi množstva pomoci od pracovníkov s mládežou v organizácii, ktorá mi umožnila cestu. Nielenže sa mi zlepšila angličtina, ale určite sa mi tento rok podarí dokončiť školu. Táto skúsenosť mi zmenila život.“

Z vyjadrení účastníkov s menším počtom príležitostí z Estónska v medzinárodnom inkluzívnom mládežníckom projekte Stavba mostov (Building Bridges).

Podpora inklúzie v programoch Erasmus+ a Európsky zbor solidarity

Programy Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity **ponúkajú dodatočné financovanie inklúzie** a iných oblastí, keďže inklúzia aj rozmanitosť sú dôležitou prioritou v oboch programoch. I keď sme už niektoré aspekty zdôraznili v predchádzajúcich kapitolách, v tejto časti nájdete zhrnutie, kde získate stručný prehľad o tom, aké sú možnosti.

Pamätajte si: Inklúzia musí byť zahrnutá do riadenia projektu už v úplnom začiatku, aby sa efektívne odstránili prekážky v účasti. To sa týka aj rozpočtu. Je kľúčové **naplánovať si prípadné dodatočné náklady už vo fáze podávania žiadosti o projekt**. Myslite na dodatočné sprevádzajúce osoby, vedúcich skupín a iných ľudí, potenciálne zapojených do projektu, a zohľadnite ich pri podávaní žiadosti.

DÔLEŽITÁ INFORMÁCIA

Samozrejme, nie vždy je možné od začiatku predvídať všetky potreby podpory týkajúce sa inklúzie, lebo niektoré potreby a s nimi spojené náklady sa môžu objaviť, až keď zistíte, kto presne sa na projekte zúčastní. Lenže ak žiadate o finančnú podporu na záležitosti spojené s inklúziou v programoch Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity, mali by ste už pri fáze podávania žiadosti v čo možno najväčšej miere naznačiť, aké by mohli byť vaše potreby. S akreditáciou v programe Erasmus+ pre oblasť mládeže a so Značkou kvality Európskeho zboru solidarity je možné žiadať o finančnú podporu pre oblasť inklúzie aj v neskoršej fáze projektu (pozrite nižšie). Ale v prípa-

de individuálnych projektových žiadostí v programe Erasmus+ pre oblasť mládeže alebo v Solidárnych projektoch nie je možné žiadať o dodatočné financovanie v neskoršej fáze, aj keď sa objaví potreba financovania, o ktorej ste vo fáze podávania žiadosti nevedeli. Snažte sa preto informovať a odhadnite svoje finančné potreby čo možno najpresnejšie. Znamená to tiež, že by ste mali vopred uvažovať o nákladoch na inklúziu ľudí so zdravotným znevýhodnením, ak plánujete týchto mladých ľudí osloviť a zapojiť. Ak neviete s istotou odhadnúť výšku prípadných nákladov alebo neviete, ako požiadať o financovanie nákladov spojených s inklúziou, môžete sa obrátiť na odborného referenta pre oblasť inklúzie vo svojej Národnej agentúre.

Finančná podpora inklúzie

Vo všetkých programových formátoch Kľúčovej akcie 1 programu Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európskeho zboru solidarity sa môžu prideliť finančné zdroje na pokrytie nákladov spojených s individuálnymi potrebami mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením. Príklady vzniknutých nákladov sú: náklady na odstraňovanie fyzických a komunikačných bariér, napríklad bezbariérový autobus alebo tlmočník do posunkového jazyka; náklady na osobného asistenta; náklady na prenájom asistenčného vybavenia; náklady na špeciálne cestovné vybavenie a dodatočnú zdravotnú starostlivosť; náklady na poistenie potrebné počas projektu; náklady na implementáciu prípravnej návštevy; náklady vynaložené na kontaktovanie

ťažšie dostupných skupín, ako sú mladí ľudia vo vidieckych oblastiach či v skupine osôb označovanej ako NEET (mladí ľudia, ktorí nie sú zamestnaní ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy); finančné opatrenia určené na aktívnu pomoc alebo prístupný dizajn projektových materiálov atď.

Všetky formáty majú veľmi podobný mechanizmus financovania:

➤ **Podpora inklúzie na jednotkovom základe:** Na každého účastníka s menším počtom príležitostí (s výnimkou vedúcich skupín, sprevádzajúcich osôb a facilitátorov) si môžete požiadať o dodatočné financovanie za jednotlivé položky (netýka sa aktivít participácie mládeže a Solidárnych projektov). V Európskom zbere solidarity je táto podpora viazaná na posilnené mentorstvo (pozrite ➤ s. 37), t. j. príprava, implementácia a na mieru ušité následné aktivity podporujúce účasť mladých ľudí s nedostatkom príležitostí.

➤ **Podpora inklúzie na základe skutočných nákladov (Erasmus+ pre oblasť mládež/Financovanie mimoriadnych nákladov (Európsky zbor solidarity):**

➔ V prípade vyšších nákladov spojených s inklúziou môžete v programe **Erasmus+ pre oblasť mládeže** požiadať o 100% finančného pokrytia, ak ide o náklady priamo spojené s potrebami účastníkov s

nedostatkem príležitostí (vrátane vedúcich skupín a facilitátorov) a ich sprevádzajúcich osôb. Zahŕňa to opodstatnené náklady spojené s cestovaním a životným minimum v prípade, že nebolo požiadané o grant na tieto osoby cez predpokladané rozpočtové kategórie ako „Doprava“ a „Individuálny šport“. Žiadateľ musí náklady odôvodniť a Národná agentúra ich musí schváliť. V takom prípade sa financie poskytnú na základe skutočných nákladov. K záverečnej správe je nutné priložiť relevantné dokumenty.

➔ **V Dobrovoľníckych projektoch v rámci programu Európsky zbor solidarity** si môžete požiadať o 100% finančného pokrytia nákladov na logické úpravy alebo investície do fyzického kapitálu, vrátane sprevádzajúcich osôb. Môžu sa týkať aj posilneného mentorstva a nahradiť finančnú podporu inklúzie financovanú na jednotkovom základe, ak táto nepokrýva aspoň 80% vzniknutých nákladov.

➤ **Podpora inklúzie na ďalšiu žiadosť:** Ak máte akreditáciu na Erasmus+ pre oblasť mládeže alebo máte Značku kvality Európskeho zboru solidarity, môžete si **požiadať o ďalšiu podporu inklúzie na základe reálnych nákladov počas implementácie projektu.** Ak napríklad zistíte, že náklady na individuálne potreby mladých ľudí za-

pojených do projektu sú oveľa vyššie, než ste predpokladali pri podávaní žiadosti (napr. osoba s chronickým ochorením potrebuje počas projektu oveľa väčšiu podporu, do projektu sa zapája nepočujúca osoba a vy potrebujete tlmočníka do posunkového jazyka atď.), môžete požiadať o dofinancovanie týchto nákladov do 12 mesiacov od začiatku projektu.

Špecifické možnosti pre implementáciu: rozmanité formáty pre rozmanité projekty

Mládežnícke výmeny v rámci programu Erasmus+

- **Krátkodobé projekty (5-21 dni)** ponúkajú bezpečné prostredie pre prvé medzinárodné zážitky. Mladí ľudia sa môžu napríklad zúčastniť s kamarátom/kamarátkou, či skupinou mladých ľudí, ktorých už poznajú. Pre niektorých zo skupiny môže byť dokonca aktivita v ich lokalite.
- **Menší počet účastníkov:** IV mládežníckych výmenách, kde sa zúčastňujú len mladí ľudia s nedostatkom príležitostí, je minimálny počet účastníkov znížený na 10.
- **Prípravné návštevy:** (pozrite ➤ s. 21) zaručujú vysokokvalitné aktivity tým, že uľahčia ich plánovanie a prípravu. Ak aktivity zahŕňajú mladých ľudí s nedostatkom príležitostí, môže prípravná návšteva pomôcť zabezpečiť, že bude pri projekte postarané o individuálne potreby účastníkov. Zástupca účastníkov s nedostatkom príležitostí, ktorý sa zúčastní plánovaných aktivít, sa môže tiež zúčastniť prípravnej návštevy, s cieľom pomôcť

týmto účastníkom s prípravou a zapojiť ich do návrhu aktivít, aby sa na ich potreby myslelo už od začiatku. Prípravná návšteva môže byť financovaná na jednotkovom základe. Národná agentúra musí potrebu prípravného stretnutia schváliť.

Dobrovoľnícke projekty v rámci programu Európsky zbor solidarity

- **Krátkodobé individuálne dobrovoľníctvo** (2 týždne až 2 mesiace) ponúka pre mladých ľudí s nedostatkom príležitostí ľahký a prístupný začiatok s možnosťou neskoršieho absolvovania individuálneho dlhodobého dobrovoľníctva (až do 12 mesiacov). Vo výnimočných prípadoch sa môžu individuálne dobrovoľnícke projekty konať aj v domácej krajine, aby sa tým podporila a umožnila účasť mladých ľudí s nedostatkom príležitostí. Neplatí to pre všetky programové krajiny – overte si to, prosím, u svojej Národnej agentúry.
- Aktivity **tímového dobrovoľníctva** umožňujú tímom účastníkov prihlásiť sa spoločne na obdobie od 2 týždňov do 2 mesiacov. Ponúka sa tu bezpečné prostredie pre prvé dobrovoľnícke zážitky. Mladí ľudia sa môžu napríklad prihlásiť ako dobrovoľníci s kamarátom/kamarátkou alebo skupinou ľudí, ktorých už poznajú. Pre niektorých zo skupiny môže byť aktivita dokonca v ich lokalite. Väčšinu dobrovoľníckych projektov je možné usporiadať **v domácej krajine**, aby sa podporila a uľahčila účasť mladých ľudí s menším počtom príležitostí.
- **Prípravné návštevy** (pozrite ➤ s. 21) v mieste konania dobrovoľníckej činnosti za účasti mladých ľudí s nedostatkom

príležitostí sa podporujú. Takéto návštevy môžu pomôcť zabezpečiť, aby bolo postarané o individuálne potreby účastníkov s nedostatkom príležitostí. Zástupca účastníkov s nedostatkom príležitostí, ktorý sa zúčastní plánovanej aktivity, sa môže zúčastniť aj prípravnej návštevy, s cieľom pomôcť týmto účastníkom s prípravou a zapojiť ich do návrhu aktivít, aby sa na ich potreby myslelo už od začiatku. Prípravná návšteva môže byť financovaná na jednotkovom základe. Národná agentúra musí potrebu prípravného stretnutia schváliť.

- **Posilnené mentorstvo** sa môže financovať s cieľom poskytnúť adekvátnu pomoc pre mladých ľudí s nedostatkom príležitostí, napr. vo forme podpory krok za krokom alebo častejších stretnutí.

Aktivity participácie mládeže (Erasmus+) a Solidárne projekty (Európsky zbor solidarity)

- **Miestne aktivity riadené mládežou** predstavujú možnosť, pri ktorej mladí ľudia nadobudnú prvé skúsenosti s angažovaním sa v známom prostredí. Organizácie však môžu podporovať mladých ľudí pri administratívnych procesoch a pri hľadaní kouča (pozrite nižšie).
- **Flexibilné parametre** (trvanie, maximálny počet účastníkov, miestne/národné/medzinárodné aktivity, témy atď.) sú ľahko prispôsobiteľné špecifickým potrebám mladých ľudí s nedostatkom príležitostí.
- Mladí ľudia, ktorí podajú žiadosť spoločne ako neformálna skupina, môžu získať **podporu koučov** na maximál-

nu dobu 12 dní počas implementácie projektu. Finančná podpora na pokrytie nákladov na kouča musí byť opodstatnená a schválená Národnou agentúrou.

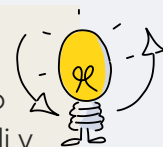
- **Náklady súvisiace s účastníkmi s nedostatkom príležitostí** (V Európskom zbore solidarity spojené s členmi skupiny žiadateľov alebo, až do maximálnej výšky, s cieľovou skupinou projektu) a s ich sprevádzajúcimi osobami sa pokrývajú na základe reálnych nákladov. Žiadateľ ich musí odôvodniť a Národná agentúra schváliť.

Každá európska krajina a každý prípad je iný. Preto vaša Národná agentúra bude musieť zhodnotiť, či sú vaše požiadavky racionálne vzhľadom na skupinu, s ktorou pracujete. Nezabudnite vysvetliť, prečo váš projekt túto podporu potrebuje.

REFLEXIA

Pri pohľade na svoje projekty a po zvážení všetkého, čo ste si prečítali v tejto príručke:

Aká dodatočná finančná podpora je nevyhnutná na implementáciu inklúzie a rozmanitosti vo vašom mládežníckom projekte a na podporu individuálnych potrieb účastníkov s nedostatkom príležitostí, aby sa im umožnila rovnocenná účasť?

Informácie o programoch Erasmus+/Európsky zbor solidarity: Podrobnosti o mechanizme financovania nájdete v ➤ **Erasmus+ Programme guide** a v ➤ **European Solidarity Corps Guide**.

Referencie

autistica, N/A. ➤ **Hosting accessible online events, meetings and webinars.**

Călăfăteanu, A. M., García Lopez, M.A., 2017. In Council of Europe: T-Kit 8: ➤ **Social inclusion.**

Chupina, K., 2020. In: IJAB (ed.): ➤ **Training modules: How to set up an inclusive international youth project.**

Chupina, K., 2012. In: Council of Europe: COMPASS Manual on Human Rights Education for Young People: ➤ **Disability and Disablism.**

Chupina, K., 2012. In: Council of the Europe: ➤ **Youth and disabilities.**

Coverdale, N/A. ➤ **Peer consulting.**

Dadanides, S., 2018. ➤ **The Journey of our Masks 2017–2018.**

DARE DisAble the barRiErs., 2020. In: DARE Digital Storytelling Handbook of Empowerment!: ➤ **DARE Youth Peer Support Model.**

EFDS (English Federation of Disability Sport), 2015. ➤ **Reaching more people through inclusive and accessible communications.**

European Commission, 2021. ➤ **Erasmus+ Programme Guide.**

European Solidarity Corps, 2021. ➤ **European Solidarity Corps Guide.**

European Youth Portal, N/A. ➤ **European Solidarity Corps Solidarity projects.**

European Youth Portal, N/A. ➤ **Database of European Voluntary Service accredited organisations.**

GameCreator:DIY, N/A. ➤ **Games for young people by young people.**

IJAB (ed.), 2017. ➤ **Language animation – the inclusive way.**

International Paralympic Committee, N/A. ➤ **#WeThe15**

Invisible Disabilities® Association (IDA), N/A. ➤ **What is an invisible disability?**

TED talk, 2016. Kimberlé Crensharw, Abby Dobson: ➤ **The urgency of intersectionality**

Kreisau-Initiative, 2018. ➤ **Building Bridges goes Greece: Diversity.**

Kreisau-Initiative, 2017. ➤ **Perspective Inclusion. Language and communication in international inclusive education.**

léargas, 2004. ➤ **Guidelines for good practice. Young person safety and youth exchange programmes.**

National Children's Bureau, 2017. ➤ **Factsheet 4 Barriers of participation.**

SALTO-YOUTH, 2021. ➤ **Inclusion and Diversity Strategy 2021–2027.**

SALTO-YOUTH, 2020. ➤ **Use your hands to move ahead 2.0.**

SALTO-YOUTH, 2016. ➤ **Youthpass Unfolded – also for Inclusion Groups.**

SALTO-YOUTH, 2014.

👉 **Inclusion A-Z. A compass to international Inclusion projects.**

SALTO-YOUTH, 2006.

👉 **No barriers No borders.**

SALTO-YOUTH, N/A. 👉 **EuroPeers.**

SALTO-YOUTH, N/A.

👉 **Otlas The Partner-Finding Tool.**

SALTO-YOUTH, N/A. 👉 **SALTO Inclusion & Diversity Resource Centre.**

SALTO-YOUTH, N/A. 👉 **Strategic Partnership for Inclusion (SPI).**

SALTO-YOUTH, N/A.

👉 **The European Training Calendar.**

Sapin, K., 2013.

👉 **Essential skills for youth work practice.**

Totter, E., 2020. In: IJAB (ed.): 👉 **Training Modules: How to set up an inclusive international youth project.**

UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2006. 👉 **Preamble (5).**

Youthpass, N/A. 👉 **What is Youthpass?**

Further reading:

DARE DisAble the barRiErs., 2020.

👉 **DARE Practical Guide for Inclusion.**

IJAB (ed.) 2020. 👉 **"Yes, let's do this! – But how?"** – An illustrated story to organise inclusive international projects.

IJAB (ed.), 2017. 👉 **VISION:INCLUSiON – An inclusion strategy for international youth work** (including a lot of links and further reading materials)

Autorka:

Elżbieta Kosek je od roku 2013 projektová manažérka pre inklúziu v Kresisau-Initiative e. V. v Berlíne. Na cestu k inkluzívnej práci s mládežou sa vydala v roku 2007, keď začala pracovať pre Medzinárodné mládežnícke stretávacie centrum poľskej Nadácie pre vzájomné porozumenie v Európe v Krzyżowe (International Youth Meeting Center of the Polish Krzyżowa Foundation for Mutual Understanding in Europe). Odvtedy koordinuje a implementuje medzinárodné inkluzívne projekty pre prácu s mládežou, do ktorých sa zapájajú mladí ľudia rôzneho veku, so zdravotným znevýhodnením aj bez neho, s rozmanitým sociálnym, ekonomickým a vzdelanostným zázemím.

Medzi jej najvýznamnejšie projekty patria Medzinárodná inkluzívna mládežnícka výmena Stavba mostov ➤ **Building Bridges** a Medzinárodný inkluzívny tanečný festival ➤ **International Inclusive Dance Festival**. Jej filozofiou je: Čím viac rozmanitosti, tým lepšie.

Podľa jej skúseností práca v rozmanitých skupinách dovoľuje účastníkom nadviazať spojenie na rôznych úrovniach. Hranice spoločenskej rozdielnosti sa spochybnia, pohľad sa zmení.

Okrem mládežníckych výmen vedie aj školenia pre profesionálnych pracovníkov s mládežou na tému inklúzie, trénuje facilitátorov a školiteľov v tejto oblasti. Je spoluautorkou niekoľkých publikácií na tému inklúzie v medzinárodnej práci s mládežou.

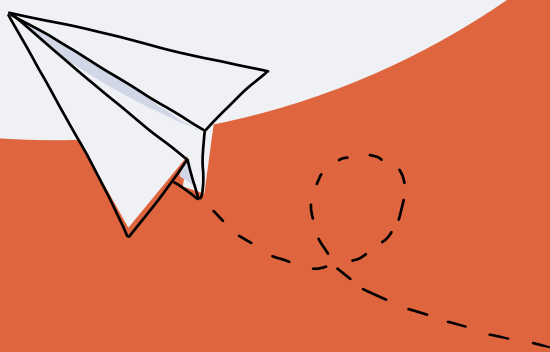

Reprodukcia textov publikácie je povolená pod podmienkou, že autorka a zdroje budú citované.

Nové programy Erasmus+ a Európsky zbor solidarity pre obdobie 2021–2027 sú ešte inkluzívnejšie v porovnaní s programami predchádzajúcej generácie. Finančná podpora vyhradená na inklúziu, nové formáty, zjednodušené procesy podávania žiadostí, či školenia a možnosti sieťovania pre organizácie a pracovníkov s mládežou zvyšujú prístupnosť programov pre mladých ľudí, ktorí v porovnaní s rovesníkmi čelia väčšiemu množstvu prekážok, ak sa chcú zapojiť do medzinárodného projektu.

Príručka o európskych projektoch zameraných na inklúziu mládeže so zdravotným znevýhodnením sa sústreďuje na organizácie, pracovníkov s mládežou a facilitátorov, ktorí sú už skúsení v organizovaní európskych mládežníckych projektov, ale zatiaľ nemajú mnoho skúseností s inkluzívnymi projektmi zapájajúcimi mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom. Cieľom je ich podporiť, rozvíjať a posilniť ich zručnosti k inkluzívnejšej práci s mládežou s väčším ohľadom na rozmanitosť, a poskytnúť im vedomosti potrebné pri práci s mladými ľuďmi so zdravotným znevýhodnením a zhoršeným zdravotným stavom. Navyše je táto príručka výzvou zamyslieť sa nad inkluzívnosťou v ich vlastných projektoch a objavovať potenciál práce s mládežou, ktorá je inkluzívna vo vzťahu k zdravotnému znevýhodneniu.

Príručka ponúka stručný prehľad ako aj cenné rady v otázke plánovania, implementácie a následných inkluzívnych aktivít v rámci krátkodobých programov Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity, s dôrazom na špecifické oblasti pre programy Erasmus+ pre oblasť mládeže a Európsky zbor solidarity, ako je finančná podpora inklúzie. Dodatočný kontrolný zoznam pomáha účastníkom a organizáciám priebežne sledovať rôzne dôležité aspekty a úlohy.

ISBN: 978-80-8072-203-6